

מסכת חולין

פרק הזרוע והלחיים

דף ק"ל.

מתני' הזרוע והלחיים והקיבה נוהגין בארץ ובחור"ל.

רש"י כתב נוהגין בארץ ובחור"ל משום דבעי למימר בחולין אבל לא במוקדשין נקט לה, והקשה במהרש"א (וכן ציין ברעק"א בגליון הש"ס) דברש"י לקמן דף קל"ח: ד"ה לבד מבואר דהמשנה נשנית לאפוקי מדר' אילעי דס"ל דמתנות ילפינן מתרומה דלא נוהג בחור"ל.

ובגמ' להלן דף קלו. דלר' אלעאי אין נוהג מתנות בחור"ל דילפינן מתרומה, ובגמ' קל"ו: איתא דנהוג עלמא כר' אלעאי בראשית הגז, וברש"י כתב דה"ה במתנות, ובשו"ע סי' ס"א סעי' כ"א מביא בזה שני דיעות האם נוהג מתנות בחור"ל עיי"ש.

וראה בפליתי סי' ס"א אות ו' שכתב ולא ידעתי אנשי מעשה המחמירים בכמה דיקדוקי מצות וחומרות למה אין מהדרין לקיים מצות עשה של תורה אשר לדעת רוב המחברים נוהג בחור"ל ואפשר הואיל ואין לנו כהן מיוחד רק כהני חזקות. ויל"ע בזה מאי שנא מפדיון הבן דסמכין על כהני חזקה וכן לגבי שאר מצות כגון ברכת כהנים, וצ"ע. וכתב ע"ז עוד דכמה אנשי מעשה שנתנו להני חכמים שלימים שאזלי לא"י מעות לקנות בשבילם בהמות ולהפריש מתנות כהונה בעבורן ושלוחו של אדם כמותו בכל דבר, ונסתפקתי בזה כיון דאיהו לא מצי עביד כי רחוק ממנו הדרך איך מצי משווי שליח, ומה שנסתפק בזה צ"ע מה שייך למימר בזה לא מצי עביד הרי בודאי שייך לעשות שליח למקום רחוק.

מתני' בחולין ולא במוקדשין שהיה בדין וכו' ת"ל ואתן אותם וכו'.

יש להקשות מדוע בעי דרשא למעוטי שאין חיוב מתנות בקדשים מה ההו"א לחייב זרוע לחיים וקיבה בקדשים הרי החיוב נאמר על הבעלים ובקדשים ליכא בעלים ומה שייך לחייב במתנות את ההקדש, ואפילו לר"י הגלילי דקדשים קלים ממון בעלים אמרינן בב"ק דף יב: ה"מ מחיים אבל לאחר שחיטה משולחן גבוה קזכו, ונחלקו רש"י ותוס' שם האם אמרינן משולחן גבוה קזכו על חלק הבעלים.

אולם יש לדון מה החיוב מתנות האם הוי חיוב של הבעלים או חיוב בבהמה דהזרוע לחיים וקיבה הוי ממון כהנים, ויעוין במנח"ח (מצוה תק"ו אות י"ד) שדן האם יש דין מתנות לכהנים בבהמה של חש"ו, ולפי"ז דלא הוי חיוב של הבעלים מבואר דשייך לחייב גם בהמת קדשים.

ונראה לומר דלפי ההו"א דאיכא חיוב מתנות במוקדשין החיוב ליתן מתנות בקדשים הוא מדין הקרבן דאע"ג דהק"ו הוא מחולין ילפינן לקדשים דהוי מדיני הקרבן משום דאיכא ק"ו מחזה ושוק שחיבו מדיני הקרבן ליתן לכהן ולא דין בבעלים כ"ש דאיכא חיוב מתנות בקדשים ומדין הק"ו חיובו מדיני הקרבן כדין חזה ושוק, וא"כ אפילו למ"ד דקק"ל ממון גבוה איכא חיוב מתנות דבקדשים אי"ז מחיובי הבעלים אלא מדיני הקרבן.

אך יל"ע שבתוס' ד"ה הזרוע הקשו דגם בלא הק"ו הו"א דמתנות נוהג במוקדשין משום דסתמא כתיב בין בחולין בין בקדשים, ותיצרו דהוי דבר הלמד מענינו דהכתוב מדבר בחולין, הרי דמשום סתמא דקרא היינו מחייבים מתנות גם לולי הילפותא מחזה ושוק, וצ"ל דמכיון דכל החיוב בקדשים שייך רק אי הוי דין בקרבן א"כ גם אי הוי ילפינן לה מסתמא דקרא בקדשים ממילא הוי דין בקרבן.

בח' חת"ס הקשה אמאי בעי הך דרשא למעוטי שאין חיוב מתנות בקדשים תיפול מזה יהיה לך מאת העם ולא מאת הקדש, כמו דדרשין לקמן דף קל"ב: מאת העם ולא מהכהנים, וכן בתוס' בבכורות דף י"ד. (ד"ה קדושת) כתבו דקדושת דמים שלא נפדו דאינו חייב במתנות ילפינן מדכתיב מאת העם ולא מאת הקדש, עיי"ש.

עוד יל"ע אמאי בעי קרא למעוטי קדשים דברש"י להלן דף קל"ב. במשנה (בד"ה ואם) כתב דבכור בע"מ אינו חייב במתנות משום דאין קדושה חלה על קדושה, [ובט"ז סי' ס"א סקכ"א נתקשה מה שייך אין קדושה חלה על קדושה במתנות איזה קדושה יש במתנות ופי' דבמתנות איכא קדושת המצוה, ובמרומי שדה פי' עפ"י דברי הגמ' בכורות כ"ז. הני כיון דקדושת דמים ניהו, וברש"י פי' דנפק"מ לגבי דין למשחה וגדולה באכילתם], וא"כ יל"ע אמאי בעי קרא למעוטי קדשים תיפול משום דאין קדושה חלה על קדושה.

ונראה לפמ"ש"נ דהדרשא מאותם למעוטי דין מתנות בקדשים אתי למעוטי דלא ליהוי חיוב מתנות בקדשים מדיני הקרבן, א"כ י"ל דלא שייך בזה אין קדושה חלה על קדושה כיון דאי"ז חיוב נוסף שחל בקרבן אלא הוי מדיני הקרבן עצמו, ומש"ה לא ילפינן לה מקרא דמאת העם דאכתי איכא ק"ו מדין חזה ושוק דליהוי חיוב בקרבן דלא שייך לבעלים.

עוד הקשה המהר"ט אלגזי בבכורות דף מ"א: (אות מ"א ד"ה אך קשה) אמאי בעי קרא למעוטי מתנות בקדשים הרי לגבי פסולי המוקדשין שנפדו תני בסיפא דפטורים מן המתנות ופי' רש"י דיליף לה מצבי ואיל ואי פסולי המוקדשין דאין להם קדושה גמורה פטורים ממתנות כ"ש מוקדשין שיש להם קדושה גמורה שפטורים ממתנות, וכתב דאדרבה בקדשים שיש להם קדושה גמורה חייבים בחזה ושוק שייך לחיובם במתנות מק"ו דחולין משא"כ בפסולי המוקדשין שאינם חייבים בחזה ושוק.

ואכתי צ"ב מה הסברא דאיכא חילוק דבקדשים שיש בהם קדושה גמורה הוי סיבה לחיוב מתנות ואילו פסולי המוקדשין דהוי קדושה קלה הוי סיבה לפטור במתנות, ונראה דלפמ"ש"נ דהחיוב מתנות בקדשים אינו מחיובי הבעלים אלא מדיני הקרבן מש"ה בקדשים גמורים דאית להו קדושת קרבן יש בהם חיוב מתנות מדיני הקרבן כמו חזה ושוק משא"כ בפסולי המוקדשין דאית בהו קדושה יש בהם פטור מחיובי הבעלים ולא שייך בהם חיוב מדיני הקרבן.

מתני' כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן וכו'.

וכתב רש"י דכל זמן שלא נפדו לא כדאמר בבכורות פ"ב קסבר האי תנא קדושת דמים מדחה מן הבכורה דאין קדושה חלה על קדושה, וצ"ע דברש"י בגמ' (ד"ה הוה) כתב דבכור אינו נוהג במוקדשין ילפינן מקרא דבקרד וצאנך ולא של הקדש או תקדיש ולא שכבר קדוש ולא משום דאין קדושה חלה על קדושה. ועיין במרומי שדה לנצי"ב.

בכתבי הגרי"ז תמורה דף י. העיר דמבואר ברש"י דאי"ז פטור בבכורה אלא משום דאין קדושה חלה על קדושה, ולפי"ז ע"כ מייירי דגם העובר קדוש דאל"כ יהא חייב בבכורה דאז לא שייך אין קדושה חלה על קדושה, ונמצא לפי' רש"י אין זה דין בהאם שהיא פטורה מן הבכורה אלא בולד משום דא"א לקדושה לחול עליו, [וכ"מ בגמ' תמורה שם דאמרינן מי אלימא קדושת דמים דקא מפקעא ליה מן הבכורה, אמרו לו אין והתנן כל קדשים שקדם מום קבוע להקדשן ונפדו וכו' אלמא דאלימא קדו"ד דמפקע ליה מבכורה, והתם מייירי שהמבכרת אינה קדושה והקדיש רק את העובר בקדושת דמים, הרי דאי"ז משום פטור בכורה באם אלא משום דאין קדושה חלה על קדושה] והקשה הגרי"ז דבמשנה תני גם דפטור מן המתנות דעל זה לא שייך לומר משום דאין קדושה חלה על קדושה דגם בקדוש יכול לחול דין מתנות וע"כ דהוי פטור וא"כ גם בבכורה.

אולם ברש"י להלן דף קל"ב. כתב דהטעם דבכור בע"מ אינו חייב במתנות משום דאין קדושה חלה על קדושה, ובט"ז סי' ס"א סקכ"א נתקשה בזה מה שייך אין קדושה חלה על קדושה במתנות איזה קדושה יש במתנות, ופי'

במתנות איכא קדושת המצוה, ובמרומי שדה פי' עפ"י דברי הגמ' בכורות כ"ז. הני כיון דקדושת דמים ניהו, וברש"י פי' דנפק"מ לגבי דין למשחה וגדולה באכילתם, ועכ"פ מבואר ברש"י דשייך גם במתנות אין קדושה חלה על קדושה.

ולפמש"נ נראה דאיכא שני דינים בזה דמשום אין קדושה חלה על קדושה הוי פטור בולד ולא באם, ומה דילפינן מקרא דבקרך וצאנך ולא הקדש הוי פטור באם ולא בולד, ונפק"מ דכל הדין אין קדושה חלה על קדושה הוי כשהעובר קדוש אבל כשהאם קדושה והעובר חולין הפטור משום קרא דבקרך וצאנך, ועוד נפק"מ בשותפות ישראל והקדש דמצד אין קדושה חלה על קדושה יכול לחול על חלק של ישראל ומדין בקרך וצאנך יהא פטור לגמרי, ובגמ' בסוגיין דבעינן למילף דקדשים חייבים במתנות מחולין, וע"ז אומרת הגמ' מה לחולין שכן חייבים בבכורה נראה דלא מיירי לגבי הולד אלא בחיוב האם, דלגבי הולד לא קרי ליה חיוב בכורה אלא הוא הבכור וגם מהמשך הגמ' דאמרין תיתי מזכרים מבואר דאיירי באם ולא בולד, ולכן הוצרך רש"י למימר דהילפותא מברקך וצאנך ולא הקדש דאיירי בפטור האם ולא מדין אין קדושה חלה על קדושה דהוי פטור בולד.

בבכורות דף י"ד. בדין דקדושת דמים פטורה מן הבכורה ומהמתנות דקסבר קד"ד מדחה מן הבכורה ומן המתנות, פי' רש"י טעם אחר דקד"ד פטורה מן הבכורה כקדושת הגוף כדמפרש לקמן מקראי דפוטרת מהבכורה ומהמתנות, ובתוס' הקשו עליו דהרי התם פטור בפסולי המוקדשין אע"פ שנפדו מדאיתקש לצבי ואיל והכא דוקא בלא נפדו, והתוס' כתבו דהטעם דקד"ד פטור מבכורה מדכתיב גבי בכור מישראל ובמתנות כתיב מאת העם. והקשה הגר"ז שם דבפסולי המוקדשין גם לאחר פדיה פטור משום דעדיין בקדושתיה קאי משא"כ בקד"ד דלאחר שנפדו כבר פקע קדושיה לגמרי, וכ"כ בלקוטי הלכות, והגר"ז מבאר דכוונת התוס' להקשות דמכיון דפוטור גם לאחר פדיה הרי דא"ז פטור מחמת רשות ההקדש אלא מחמת הקדושה שיש להם קדושה לאחר הפדיה וא"כ קד"ד לא דמי לקדושת הגוף כיון דהוי רק רשות ההקדש. עוד כתב הגר"ז לבאר דכוונת התוס' להקשות דכל הדין דפטור מן המתנות הוי דוקא בפסולי המוקדשין דאיכא גזה"כ דהו"ל כצבי ואיל ולא משום הקדושה משא"כ בקד"ד, אך בלשון התוס' דכתבו אע"פ שנפדו לא משמע כן.

גמ' ויהיו חולין חייבים בחזה ושוק וכו'.

לכא' יש להוכיח דהדין חזה ושוק בקדשים א"ז מדיני הקרבן ומש"ה היה ס"ד לחייב חזה ושוק בחולין, וגם מהא דלהו"א דאיכא דין חזה ושוק בחולין יש בהם דין תנופה מבואר דהמצות תנופה הוי מדיני המתנות כהונה ולא מדיני הקרבן דאל"כ מה שייך תנופה בחולין.

אמנם בכנסת הראשונים זבחים דף מ"ד. הוכיח דהתנופה הוי מדיני הקרבן מדאמרין בזבחים ד. מה לשלמים שכן טעונים תנופת חזה ושוק הרי דהוי חומרא בקרבן שלמים שיש בו תנופה, ועוד דבגמ' יומא ה. ילפינן מקרא דהתנופה אינה מעכבת את הקרבן, ועוד הביא שבתוס' בזבחים קי"ז: (ד"ה ואין) כתבו דבחזה ושוק עיקר מצותן לתנופה מבואר דחזה ושוק לא הוי רק מתנות כהונה אלא הוי דין בקרבן דשייך לומר בהם דעיקר מצותן לתנופה, וא"כ קשה מאי ס"ד שיהא בחולין תנופת חזה ושוק.

ובכנסת הראשונים כתב ליישב דבחזה ושוק איכא תרתי גם דין מתנות כהונה דשייך גם בחולין וגם דין בקרבן דעיקר מצותו הוי תנופה, ולפי"ז יש שני דינים בתנופה חדא דין תנופה בקרבן ועוד דין תנופה מדיני המתנו"כ דשייך בחולין, וצ"ע.

ונראה דבאמת לא הוי שני דינים שונים אלא עיקרו הוי דין מתנות כהונה ולכן גם בחולין שייך הך דינא אלא דהוי דין בקרבן שיש בו דין מתנות כהונה בחזה והשוק ויש כפרה וריצוי בקרבן בקיום דין מתנו"כ דחזה ושוק של הקרבן.

בלב אריה הקשה אמאי לא נילף דבחולין ליכא דין חזה ושוק מהא גופא דבעי קרא בזרוע לחיים וקיבה דבמוקדשין ליכא חיוב דלולי קרא הוי ילפינן דבמוקדשין חייב בזל"ק ק"ו מחולין שאינם חייבים בחזה ושוק וא"כ מקרא דאותם מוכח דליכא זל"ק בחולין, עיי"ש מה שתירץ.

תוד"ה תיתי מלקוח ויתום, הוי מצי למימר תיתי מכלאים וטריפה.

ברעק"א וברש"ש הקשו דלקמן קלו: איתא דטריפה פטור מן המתנות, ובמלא הרועים כתב ליישב לפי הב"י דהטעם שנתמעט טריפה מאת זובחי הזבח וכל זה דוקא לר"ש דשחיטה שאינה ראויה לאו שמייה שחיטה טריפה לא הוי בכלל זובחי הזבח משא"כ למ"ד דשחיטה שאינה ראויה שמייה שחיטה הו"ל בכלל זובחי הזבח, וכ"כ ביד אברהם בשו"ע סי' ס"א ס"ו, ובמלא הרועים ומראה כהן כתבו דכוונת תוס' לטריפה שנשברו רגליה מארכובה למטה דלא הוי טריפה, ולפי מש"כ התוס' להלן דף קל"ו: דלגבי מעשר אינו תלוי בדין טריפה אלא כל שאינו ראוי לעבור תחת השבט פטור ממעשר וגם נשברו רגליה מארכובה ולמטה דלא הוי טריפה משום דאינו עובר תחת השבט ממעשר.

דף קל:

גמ' אי אגוואי קא מעייל חולין בעזרה.

ברש"י (ד"ה קא מעייל) כתב מידי דלא איתעביד ביה צורך גבוה, מבואר ברש"י דכל דלא הוי צורך גבוה אסור להכניסו לעזרה, ובתוס' הוכיחו מסוגיין דאסור להכניס חולין בעזרה מדאורייתא, והקשו התוס' דבזבחים דף צ. מבואר שמכניסים תבלין של חולין לעזרה, ולד' רש"י דכל האיסור הוא בשלא לצורך גבוה א"כ לק"מ מתבלין של חולין כיון שמכניסים בעזרה לצורך אכילה דהוי לצורך גבוה.

בתוס' כתבו דכל האיסור בחולין בעזרה הוי דוקא בחזה ושוק וביכורים דדרך קדושה מייתי להו דעביד בהו תנופה, ועיין בשיטמ"ק מנחות דף כ"א: דהביא דברי רש"י דקושית הגמ' לגבי מלח חולין מאי בעי התם דהוי חולין בעזרה והקשה ע"ז ולא נהירא דלא שייך לאסור כי אם בהקרבה, מבואר דהאיסור חולין בעזרה הוי דוקא בהקרבה, אולם בלשון התוס' שכתבו דדרך קדושה מייתי להו משמע שהאיסור בחולין בעזרה הוא בהכנסה דרך קדושה שיש איסור בהכנסה כשמכניס ע"מ לעשות כעין הקרבה, ולפי"ז מבואר מש"כ התוס' דהאיסור להכניס לחם לעזרה משום דהוי הכשר קרבן דבודאי הכשר קרבן לא חשיב מעשה הקרבה אלא דהאיסור בהכנסה דרך קדושה ומה שמכניס את הלחם לצורך הכשר קרבן חשיב הכנסה דרך קדושה.

וברש"ש הקשה אמאי הוצרכו התוס' למימר דאסור להכניס לחם משום דהוי הכשר קרבן תיפו"ל דהלחם בעי תנופה, ותיירץ הרש"ש דמלשון רבי דלא הזכיר ענין התנופה אלא סתם וכי מכניסים חולין בעזרה משמע דהאיסור בהכנסת הלחם גם בלא התנופה.

ברמב"ם (פ"ב משחיטה ה"ג) כתב כל החולין אסור להכניס לעזרה מדברי קבלה ומכין אותו מכת מרדות, ובכס"מ הקשה דחולין בעזרה אסור מדאורייתא ופי' דהוי מהלכה למשה מסיני ולוקין מכת מרדות משום דלא הוי לאו, אמנם בריטב"א כתב דלרמב"ם להכניס חולין לעזרה הוי מדרבנן ומשו"ה להכניס תבלין לצורך אכילה מותר מפני שהוא לצורך גבוה אבל היכא דעביד בה כעין עבודה הוי מדאורייתא, ועיין ברשב"ם ב"ב דף פ"א: (ד"ה דילמא) כתב דהוי מדרבנן, וצ"ע מסוגין דמבואר דהוי מדאורייתא.

גמ' א"ר חסדא המזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור מלשלם, מאי טעמא איבעית אימא דכתיב וזה ואיבעית אימא משום דה"ל ממון שאין לו תובעים.

ברש"י פי' דממון שאין לו תובעים היינו שאינו יכול לתבוע אותו בדין כיון שהוא יכול לומר לו לכהן אחר אני נותן ולא לך, מבואר ברש"י דממון שאין לו תובעים הוא שהכהן אינו יכול להוציא ממנו בדיינים שיכול לומר לו לכהן אחר אני נותן, משמע דאיכא חיוב ממון אלא רק שאין לו תובעים שהכהן אינו יכול לתבוע אותו בדין, ובתוס' כתבו דאיכא נפק"מ דללישנא קמא דפטור מקרא אינו חייב בדיני שמים, משא"כ ללישנא בתרא דמתנות כהונה הוי ממון שאין לו תובעים חייב בדיני שמים מפני שבמתנות כהונה איכא חיוב ממון רק שאי אפשר להוציאו בדיינים.

ובר"ן הקשה ע"ד רש"י ותוס' דא"כ אפילו כשהם בעין הו"ל ממון שאין לו תובעים, וכתב הר"ן דה"ק דכיון דמתנות כהונה ממון שאין תובעין הוא נהי דכי איתנייהו מיחייב משום מצוה כי ליתנייהו אין כאן לא מצוה ולא דין ממון הלכך פטור לגמרי, ולפיכך נראה לי דאפילו בבא לצאת ידי שמים פטור, מבואר בר"ן דבמתנות כהונה ליכא חיוב ממון כלל אלא הוי מצוה בעלמא והמזיק מתנות כהונה פטור אפילו בדיני שמים מפני שאינו מזיק ממון הכהנים. ובאחרונים (קה"י סי' ל"ו, אמרי בינה דיני תרו"מ סי' ד') כתבו לבאר דהראשונים נחלקו מהו הגדר בדין מתנות כהונה, דרש"י ותוס' נקטו דמתנו"כ שייך לממון השבט אפילו קודם שנתנם לכהן רק שהכהן אינו יכול לתבועו בדין כיון שהבעלים יכול ליתנם לכהן אחר ולו יצויר שיבוא כהן בהרשאה מכל השבט היה יכול לתבועו בדיינים, ומש"ה המזיק מתנות כהונה יש לו חיוב ממון בדיני שמים, והר"ן נקט דקודם שנתנם לכהן לא הוי ממון השבט וליכא חיוב ממון לכהנים אלא הוי מצוה בעלמא שיש לבעלים ליתן לכהנים ומש"ה פטור גם בדיני שמים שאין לו חיוב ממון כלל.

אולם באמרי בינה הקשה ע"ז מדברי הר"ן בגיטין דף ל. דהטעם דמכירי כהונה חייבים ליתן לאותו כהן לפי שכל הכהנים מסחי אדעתיהו מן המתנות וממילא הוא זוכה בהם ואי נימא דלא הוי ממון כהנים היאך הכהן זוכה בהם מחמת דשאר הכהנים מסחי דעתיהו הרי לא הוי ממון השבט כלל.

ונראה דגם לפי הר"ן בעצם המתנות הוי ממון השבט אלא שזה גופא דזה ממון שאין לו תובעים זה סיבה שיפקע הזכות ממון דממון כזה שאי אפשר לתבועו בדין אין לו בעלות ממונית ומש"ה אמרינן דהמזיק פטור משום דהו"ל ממון שאין לו תובעים ולא קאמר מפני שאין לו בעלים דהיכא שיכול לתבועו כגון במכירי כהונה דשאר הכהנים מסחי דעתיהו מיניה הכהן זוכה בו ממילא כיון דהוי ממון הכהנים גם קודם הנתינה, אלא דכל שאין לו תובע אין בו דין ממון ואינו חייב גם בדיני שמים.

וצ"ב בדברי הר"ן מה תירץ לשיטתו מה שהקשה לד' רש"י ותוס' אמאי מיירי במזיק ולא אמרינן דמתנות כהונה אפילו שהם בעין דאין בהם דין ממון לכהן כיון דהוי ממון שאין לו תובעים ומש"ה הכהן אינו יכול להוציאו בדיינים, ויתכן דאליבא דרש"י ותוס' דהחידוש הוא דבמתנו"כ ליכא תביעת ממון הול"ל גם כשהמתנות בעין, משא"כ אליבא דהר"ן דהחידוש הוא דבמתנו"כ ליכא חוב ממון כלל לא מיירי לגבי הבעין משום דבלא"ה איכא חיוב מחמת המצוה, ואכתי צ"ב דאליבא דרש"י נמי איכא למימר דלא אשמעין כשהמתנות בעין משום דבלא"ה איכא מצוה וכופין על המצות ולהכי נקט החידוש במזיק מתנו"כ דפטור לגמרי. וראה במהר"י קורקוס פ"ט מהל' ביכורים ה"ד דכתב ליישב כן ד' רש"י דבאיתנייהו בעין מוציאים מדין כופין על המצות, וע"ע ביש"ש מש"כ בזה.

ונראה בד' הר"ן דהמצוה של מתנות כהונה הוי מצוה ממונית דהמצוה של מתנו"כ היא חיוב ממון לכהן וא"כ איכא חיוב ממון מחמת המצוה, וכל שהמתנות בעין דאיכא חיוב מחמת המצוה יש לו גם חיוב ממון לכהן, ובחיוב ממון שהוא מחמת המצוה לא שייך בו חיסרון של ממון שאין לו תובעין דהמצוה עצמה הוי דין ממון לכהן, ולפיכך אליבא דהר"ן דכל החידוש דממון שאין לו תובעים הוא שאין בו דין ממון א"כ הוי דוקא בליתנייהו בעין דכיון

ליכא מצוה אין בו דין ממון כלל, אבל כשהמתנות בעין איכא חיוב ממון מחמת המצוה, משא"כ אליבא דרש"י ותוס' דממון שאין לו תובעים הוא דלא שייך להוציא ממנו הול"ל גם במתנות בעין דאינו יכול לתבוע אותם בדין.

אמנם בד' התוס' דנו האחרונים מהו החיוב לצאת ידי שמים במזיק מתנו"כ האם כוונתם לומר דממון שאין לו תובעים יש לו חיוב ממון רק שאינו יכול להוציאו בדיינים אבל יש חיוב ממון בדיני שמים, או דילמא דלא הוי חיוב ממון כלל אלא כל החיוב הוא לצאת ידי שמים מחמת הפסד ממון כהן, וכתבו להוכיח ממש"כ התוס' (בד"ה תנא) דדוקא היכי שאכלן באיסור חייב לצאת ידי שמים אבל בלקחן בהיתר כגון בבעה"ב שהיה עובר ממקום למקום ליכא חיוב לצאת ידי שמים ואי נימא דבמזיק מתנו"כ איכא חיוב ממון אלא שאין ב"ד יכולים להוציא ממנו א"כ מה לי אכלן באיסור או אכלן בהיתר דאטו משום שאכלן בהיתר יפקע ממנו החיוב ממון, אלא מוכח דליכא חיוב ממון וכל החיוב לצאת ידי שמים שהפסיד ממון הכהן הוי דוקא באכלן באיסור אבל כשלקחן בהיתר אין חיוב לצאת ידי שמים כיון דלא הוי חיוב ממון.

עוד כתבו להוכיח ממש"כ התוס' דף קל"א. בד"ה שאני דבמשתרשי ליה איכא חיוב בדיני אדם ואי נימא דבכל מזיק מתנו"כ איכא חיוב ממון רק שאין לו תובעים א"כ מה לי אם חיובו מחמת מזיק או משום משתרשי ליה דמ"מ אין לו תובעים אלא דבמזיק מתנו"כ אינו חייב בדיני אדם משום דהוי ממון שאין לו תובעים ליכא חיוב ממון כלל ומשור"ה כתבו התוס' דבליכא תובע אינו חייב משום מזיק אבל משום משתרשי ליה ואיכא חיוב משום דממוני גבך יש לו חיוב ממון אפילו שאין לו תובעים.

גמ' מיתיבי וזה יהיה משפט הכהנים מלמד שהמתנות דין למאי הלכתא מאי לאו להוציאן בדיינים.

ופי' רש"י אלמא כהן התובעו ראשון מוציאים מידו וקשיא לרב חסדא דאמר מתנות כהונה הוי ממון שאין לו תובעים, מבואר ברש"י דכל קושית הגמ' היא ללישנא דהמזיק מתנו"כ פטור משום דהוי ממון שאין לו תובעים, אבל לל"ק דילפינן מקרא דמזיק מתנו"כ פטור לא קשיא מהא דהמתנות דין להוציאם בדיינים, וצ"ב.

ונראה בד' רש"י דלל"ק דהמזיק מתנו"כ ילפינן מקרא דפטור היינו דוקא במזיק מתנו"כ שהמתנות אינם בעין אבל כשהמתנות בעין הוי חיוב ממון שיכול להוציאו בדיינים, דלל"ק לולי קרא דהמזיק פטור היה חייב בתשלומין משום דהוי ממון שיש לו תובעים וכמבואר ברש"י דהכהן התובע ראשון מוציאים מידו משום שאם יאמר לו שרוצה ליתן לכהן אחר באמת צריך ליתן לכהן אחר ואינו יכול לעכב את המתנות לעצמו וכל שלא נתן לאחר מוציאים ממנו ליתן לכהן שתובע ממנו דהוי ממון שיש לו תובעים, אלא דילפינן מקרא ומוזה למעוטי דליכא חיוב תשלומין במתנות, דנתחדש בקרא דכל החיוב בזל"ק הוא הבעין בעצמו ואינו חיוב של ממון שיש בו תשלומין, וא"כ ללישנא קמא לא קשה אמאי המתנות דין מפני שכשהם בעין יכול להוציא ממנו בדיינים, וקושית הגמ' ללישנא בתרא דהוי ממון שאין תובעין דאין חילוק דאפילו שהמתנות בעין הוי ממון שאין לו תובעים מפני יכול ליתן לכהן אחר ואינו יכול להוציא ממנו את המתנות בדיינים.

ולפי"ז נראה לבאר דברש"י (בד"ה המזיק) פי' דקודם שנתנן לכהן השליכם לאור או לים, וצ"ב מדוע הוצרך לומר באיזה אופן הוא מזיק את המתנות כהונה, ולפמש"נ יתכן לומר חידוש דדוקא בכה"ג דהשליכם לאור או לים דהמתנות אינם בעין אינו חייב בתשלומין אבל אם הזיק את המתנות כשהם בעין י"ל שיש לו חיוב תשלומין על ההיזק כיון דהוי ממון שיש לו תובעים, וכל הדין שנתחדש דמזיק פטור הוא דליכא חיוב זל"ק כשאינם בעין אבל כשהזיק אותם ועדיין הם בעין יהא חייב בתשלומין על מה שהזיק את ממון הכהן, אולם י"ל דבכל אופן לא יתחייב מפני שהחלק שהזיק כבר חשיב שאינו בעין וממילא אינו בכלל החיוב דזל"ק וצ"ע.

גמ' מנין שאין נותנים מתנה לכהן עם הארץ וכו'.

התוס' (ד"ה מנין) כתבו דכל הדין שאין נותנים לכהן עם הארץ הוא דוקא כשיש כהן חבר אבל כשאין כהן חבר יתן לכהן ע"ה ולא ימתין עד שיזדמן לו כהן חבר, וכ"כ הרשב"א, ועיין בתוס' לעיל דף ק"ד: שכתבו שאם כהן חבר עשיר ורוצה לקבל והעם הארץ הוא עני שצריך לצדקה נותנים לעני, וצ"ע היאך יכולים להפקיע את הדין דאין נותנים לכהן ע"ה במקום חבר משום צורך צדקה.

אמנם יש בראשונים דסברי דלא יתן לכהן עם הארץ אפילו כשאין כהן חבר, וכ"מ בתוס' הרא"ש שכתב ליישב קושית התוס' דהתם מיירי שאינו אוכל חולין בטהרה אבל אין נותנים מתנות לעם הארץ כלל, וכ"כ הרמב"ן והר"ש בחלה פ"ד מ"ט, ועיין בתוס' מנחות יח: (הובא בגליון הש"ס) שדימה את הדין שאין נותנים לכהן עם הארץ לדין שמי שאינו מודה בעבודה אין לו חלק בכהונה מבואר דלא נותנים לו כלל.

ובמהרי"ט אלגזי בכורות אות מ"ד הוכיח כד' התוס' בסוגיין ממאי דאמרין לקמן קל"ב. כהן ואפילו כהנת הרי דנותנים מתנות לנשים אע"פ שאינה במצות ת"ת ולא הוי מחזיק בתורת ה' הרי בדדליכא כהן ת"ח נותנים לעם הארץ וה"ה לכהנת, ובשו"ת שואל ומשיב כתב דשאני נשים שאינם בכלל מצות ת"ת דלא נאמר בהם ושאינו מחזיק בתורת ה'.

ברמב"ם (פ"ו מתרומות ה"ב) כתב שתרומה אינה ניתנת אלא לכהן ת"ח מפני שאסור לאכול תרומה טמאה וכל עמי הארץ בחזקת טומאה, ובהשגות הראב"ד כתב זה אינו מחוור, וביאר הרדב"ז שם דקושית הראב"ד דגם לולי החשש טומאה לא נותנים לעם הארץ מדין שאין נותנים מתנה לעם הארץ, וכתב הרדב"ז דהרמב"ם סובר דכל הך דינא הוא רק על הצד היותר טוב, וצ"ע דבגמ' מבואר דלחלקו בדיינים דהוי דין ממון, אמנם אפשר לומר בדעת הרמב"ם דסבר כדעת התוס' בסוגיין דהוי רק דין קדימה ואם אין כהן ת"ח נותנים לכהן עם הארץ, לכך הוצרך לומר שבתרומה לא נותנים לעם הארץ בכלל משום חשש טומאה.

גמ' לא לחלקן בדיינין וכו'.

וברש"י דיינין אומרים לו לישראל לזה תן מתנות שהוא חבר ואל תתן לזה שהוא עם הארץ, וצ"ע מדוע הך דינא שייך לדיינים מה שאין נותנים מתנות לע"ה במקום שיש כהן חבר דא"י"ז אלא דין קדימה בעלמא ולא שייך לדיני ממונות, וגם לפי הראשונים דאין נותנים לע"ה כלל צ"ע דהוי דין שלא ליתן להם אבל א"י"ז שייך לזכות הממונות של המתנות.

וראה לקמן שנתבאר בד' רש"י דבדין להוציאו בדיינים לא נתחדש דין תביעת ממון לכהן אלא הוי מדין הבי"ד שיכולים לחייבו לקיים את דין המתנות ודמי לממשכנים בקרבנות, ומבואר לפי"ז אמאי הדין קדימה לת"ח שייך לדיינים.

גמ' ת"ש יכול אפילו חזה ושוק ת"ל זה וכו' אלא לאו להוציאו בדיינים.

ופי' רש"י אלמא ממון שיש לו תובעים הוא משר"ה ממעט חזה ושוק דכיון דלכפרה ולריצוי בא לא שכיח דמעכב, ובתוס' הרא"ש הקשה דהמיעוט מקרא הוא לגמרי ואפילו אם הוא מעכב אין מוציאים מידו, ועוד צ"ב מהו הטעם דמשום דלא שכיח דמעכבי דלא הוי דין ממון, וברמב"ן לקמן דף קל"א. כתב דברי רש"י בשם י"א דגזה"כ הוא דלכפרה ניתן ולא לדין משום דלא שכיח דמעכבי ודמיא לההיא דתנן חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנים אותם משום דלא שכיח דמעכבי, ולכא' תמוה מאי מדמי הרמב"ן להא דהבי"ד ממשכנים להביא קרבן להך דהכא דהוי מתנ"כ בעלמא והוי רק דין ממון כהן, ומבואר ברמב"ן דגם הכא הדין להוציאו בדיינים אינו רק דין ממון דהכהן תובע את ממונו אלא הוי דין שהבי"ד יחייבו את הישראל לקיים דינו ודמי לדין ממשכנים בקרבן וא"י"ז דין

להוציאו בדיינים מחמת תביעת הכהן, וא"כ מבואר שפיר דברי רש"י דחזה ושוק נתמעט דלא הוי דין כיון דלא שכיח דמעכבי ומש"ה ליכא דין שהבי"ד ממשכנים על כך כמו דמצינו לגבי חטאות ואשמות. והתוס' הרא"ש פי' דשאני חזה ושוק דמשולחן גבוה קא זכו ופרס מאת המקום הוא ולא בבעלים תליא נתינה אלא קנאן השם ונתנם לכהנים ואם לא נתנם את השם הוא קובע ואין לכהנים דין עליו. בפורת יוסף הקשה אמאי רש"י הוצרך לומר דהטעם מפני שבא לכפרה וריצוי הרי בלא"ה כיון דחזה ושוק אינו נאכל אלא לכהנים א"כ מה יעשה בהם הבעלים אם לא יתנם לכהן, ועוד הקשה מהו הכפרה שיש בקרבן שלמים בחזה ושוק דהרי אינו בא לכפרה.

גמ' הכא במאי עסקינן דאתו לידיה.

התוס' הרא"ש כתב דה"מ לאקשוויי אי הכי אפילו חזה ושוק נמי אלא דעדיפא מיניה פריך ממתנות גופייהו.

גמ' דאתי לידיה בטיבליהו.

פי' רש"י דהבהמה היתה מונחת אצלו וזכה במתנות מן ההפקר, וברש"י להלן דף קל"א. ד"ה כמי כתב שני פירושים, שזכה בו מן ההפקר ועוד שמסר לו הטבל לזכות בתרומה שבו, מבואר דלגבי תרומה רש"י מסתפק האם הכהן יכול לזכות במתנות בלא נתינת הישראל, וצ"ע מדוע הכא לגבי מתנות כתב רק שזכה בהם מן ההפקר ולא פי' דמיירי שנתן לו את הבהמה לזכות במתנות שבה.

עוד הקשה הרש"ש דהרי יש לבעלים טובת הנאה בהם והיאך יכול הכהן לזכות בהם מן ההפקר בלא נתינת הבעלים, ובאמת שהראשונים נחלקו בכהן שתפס מתנות כהונה דאית ביה טובת הנאה, בתוס' לקמן דף קל"א. ובר"ן שם כתבו

דבדבר שיש בו טובת הנאה לבעלים מוציאים מידו, אך בתוס' ב"מ דף ו': נחלקו שני תירוצי התוס' האם יכול הכהן לזכות במתנו"כ בלא נתינת הבעלים שבתירון הראשון נקטו התוס' דמיירי במכירי כהונה דבלא"ה הכהן אינו יכול לזכות אלא מדעת הבעלים, ובתירון השני נקטו התוס' דיכול לזכות רק שצריך לשלם לבעלים דמי טובת הנאה, וברעק"א שם ציין שכן ד' רש"י ב"ק דף ס"ו: שכתב לגבי ראשית הגז אבל קודם שצבעו מי שחטפו זכה בו, וא"כ רש"י לשיטתו בסוגיין שהכהן זוכה במתנות מן ההפקר.

ולפי התוס' בתירון הראשון דאין הכהן יכול לזכות בלא נתינת הבעלים בתוס' הרא"ש שם מבואר דהיינו דוקא לפי מ"ד טובת הנאה ממון אבל למ"ד טובת הנאה אינה ממון יכול לזכות שלא מדעת הבעלים וכן כתב המהר"צ חיות בשם הפר"ח בד' רש"י, ומצינו שנחלקו הראשונים לגבי הגונב טבלו של חברו למ"ד טובת הנאה ממון דלשיטת הרמב"ן והרשב"א משלם דמי טובת הנאה של תרומה ומעשר לבעלים, ולד' הריטב"א משלם דמי תרומה ומעשר ממש דלמ"ד טובת הנאה ממון חשוב כאילו כולו שלו לגמרי משום שהוא טובת הנאה דאית ליה בגוויה, ובקצוה"ח (סי' רע"ה סק"א) כתב דלשיטת הריטב"א למ"ד טובת הנאה ממון אין הכהן יכול לזכות שלא מדעת הבעלים כיון דאית ליה טובת הנאה חשיב כאילו התר"מ של הבעלים, והתוס' סברי דיש לבעלים רק זכות טובת הנאה ואין לו בעלות בגוף התר"מ יכול הכהן לזכות בהם רק שצריך לשלם להם דמי טובת הנאה.

אמנם בחי' הר"ן להלן מבואר דאפילו למ"ד טובת הנאה אינה ממון מוציאים מידו, והביאור בזה דגם למ"ד טובת הנאה אינה ממון מ"מ אינו יכול לזכות בו בלא נתינת הבעלים כיון שיש זכות לבעלים ליתן לאיזה כהן שירצה הרי זה מונע מהכהן לזכות בו שלא מדעת הבעלים ואפ"ה טובת הנאה אינה ממון שא"ז זכות שיש בה שויות ממון לקדש בו אשה וכיוצ"ב אלא דהכהן אינו יכול לזכות במתנו"כ בלא נתינת הבעלים.

המהר"צ חיות שם כתב ליישב מדוע לגבי מתנות לא כתב רש"י שני פירושים משום דטעמא דלא יכול הכהן לזכות בתרומה ומעשר בלא רשות הבעלים משום דחיטה אחת פוטרת את הכרי ולפני שהפריש ליכא חלות שם תרומה על יותר מחטה אחת משא"כ בזרוע לחיים וקיבה, ועיי"ש דכתב דתלוי במחלוקת ראשונים, אך אכתי צ"ב לפי"ז

במה נסתפק רש"י לגבי תרומה דהרי ודאי שאינו יכול לזכות יותר ממה שהבעלים מחויב לתת ואמאי יכול הכהן לזכות בזה.

ונראה דבאמת רש"י סובר דהכהן יכול לזכות במתנו"כ אפילו בלא רשות הבעלים וכן"ל, אלא דבמתנות שלא הורמו יש חילוק בין זרוע לחיים וקיבה דכיון שהם מבוררין יכול לעשות קנין בבהמה לזכות בזלו"ק, משא"כ בתרומה ומעשר שאינם מבוררין קודם שהופרשו צריך לעשות קנין בכל הטבל כדי לזכות בתרו"מ שבו, וע"ז נסתפק רש"י בשני הפירושים האם יכול לזכות בלא רשות הבעלים או דילמא כיון דבעי לעשות קנין בכל הטבל אינו יכול לזכות בלא רשות הבעלים ודוקא במסר לו את הטבל לזכות בתרומה שבו, אבל בזרוע לחיים וקיבה כיון שהם מבוררין בודאי יכול לזכות אותם מן ההפקר ואינו צריך רשות מהבעלים לזכות בהם.

דף קל:

גמ' דאתי לידיה בטבלייהו וקסבר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין.

מבואר בגמ' דבזרוע לחיים וקיבה שייך הנידון דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי, וראה ברבינו יונה ב"ב דף קכ"ג: שהקשה דבשלמא בתרו"מ דאיכא הפרשה שייך הנידון אי מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי אבל בזרוע לחיים וקיבה דניכרים ומופרשים במקומם מה שייך לדון דלאו כמי שהורמו, וכתב הרבינו יונה דמ"מ קודם הרמה אין להם שם מתנות עיי"ש. (ולכא' הביאור בדבריו דהדין ליתן לכהן זרוע לחיים וקיבה וכל שלא הורם מן הבהמה אין לו שם זרוע לחיים וקיבה), ועיין בתוס' רי"ד שם דל"ג מתנות שלא הורמו במתנות.

ברש"י כתב דחזה ושוק אינו אלא לאותו בית אב ולא מהני, וברשב"א כתב דשאני חזה ושוק דכהנים משולחן גבוה קא זכו ודוקא לאחר הקרבה והפרשה אבל מתנות ממון כהן הם, בשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' מ"ה הביאו המגיה ברשב"א) כתב דלפי רש"י אם נטלן כהן שהוא מאותו בית אב מהכהן שזכה בו אין מוציאים מידו אבל אם נטלן כהן אחר שאינו מאותו בית אב מוציאים מידו, ולפי הרשב"א אפילו בכהן אחר שאינו מאותו בית אב אין מוציאים מידו דלאו ממנו הוא אלא משולחן גבוה קא זכי.

אמנם בפר"ח סי' ס"א סק"א פי' דברי הרשב"א דלגבי חזה ושוק לא אמרינן כמי שהורמו דמי משום דמשולחן גבוה קא זכי ולא זכה בהם קודם הקרבה והפרשה, ולא נתבאר בדבריו מה הדין לפי הרשב"א בחזה ושוק לאחר הקרבה והפרשה, ובתוס' הרא"ש ג"כ כתב כדברי הרשב"א דמשולחן גבוה קא זכו לאחר הקרבה והפרשה וכל המשמר שווין בו, מבואר דלאחר הרמה החזה ושוק שייך לכל המשמר בשוה ומשו"ה אינו יכול לזכות בהם כי זה שייך לכל הבית אב בשוה.

ולפי"ז נראה ג"כ בכוונת רש"י שכתב דחזה ושוק הוי לאותו בית אב דחזה ושוק הוי ממון שיש לו תובעים דהבעלות של חזה ושוק שייכת לכל הבית אב בשוה, וא"כ ליכא נפק"מ בין הרש"י להרשב"א אלא לגבי קודם הרמה האם אמרינן כמי שהורמו ושייך לכל הבית אב כבר קודם הרמה.

רש"י ד"ה כמי, הבהמה שלימה היתה מונחת אצלו.

בר"ן כתב דדוקא בזכה הכהן לאחר שחיטה אבל בהמה בחייה כיון דליכא חיוב מתנות לא מהני זכית הכהן דהו"ל כמפריש חלתו קמח דאינו חלה וגזל ביד כהן, וצ"ל דכוונת רש"י ג"כ בהמה שלימה שהיתה שחוטה.

גמ' ת"ש בעה"ב שהיה עובר וכו'.

לכא' צ"ב טעמא דר"א דכיון דעני היה באותה שעה חשיב עני ונוטל מתנו"ע מדוע אח"כ חייב לשלם ומאי שנא מהיה עני והעשיר דפטור.

בחת"ס דר"א סבר דכיון שהוא עני רק באותה שעה והוא צריך להלואה ולא למתנה ע"כ לא יטול אלא בתורת הלואה ולא לשם מתנה ואח"כ ישלם, ורבנן סברי דמה שנוטל כעת הוי מתנה דמ"מ הוי עני, וצ"ב דלר"א אי הוי דין הלואה אמאי לא יהיה חייב להחזיר אח"כ ומדוע החיוב תלוי אי הוי ממון שיש לו תובעים, ונראה דהבעה"ב שעובר ממקום למקום אינו עני שהרי יש לו ממון בביתו וגם כשנמצא במקום אחר לא חשיב עני ליטול מתנות עניים אלא שאינו יכול עכשיו להשתמש בכספו והוי עני לגבי השתמשות בממונו, ולכן נותנים לו רק להשתמש בממון עניים ע"מ לשלם אח"כ את הממון לעניים ולכן צריך לשלם.

הרשב"א כתב דלמסקנא רבנן ור"א פליגי בתרתי חדא בעשיר דלר"א הוי ממון שיש לו תובעים ולרבנן הוי ממון שאין לו תובעים, ועוד נחלקו בעני באותה שעה דלר"א צריך אח"כ לשלם ממידת חסידות ולרבנן ליכא אפילו מידת חסידות ובעשיר צריך לשלם מצד מידת חסידות, וצ"ב מנלן דפליגי בתרתי.

ובמשנת ר' אהרן (זרעים ס' ו' אות י"ד) כתב לבאר דלרבנן דעני היה באותה שעה אמאי לא יהיה חייב לשלם גם לאחר שהוא עשיר בביתו ע"כ דגם בעשיר שנטל מתנו"ע אינו חייב מן הדין אלא רק ממידת חסידות, דאי בעשיר היה חייב לשלם לא היה מהני לפטור בעה"ב שהיה עני באותה שעה דלאחר שחזר לביתו יהיה לו חיוב תשלומין, ויש לומר דטעמא דמילתא דלרבנן בעני היה באותה שעה פטור אפילו ממידת חסידות דדוקא לר"א דהוי ממון שיש לו תובעים חשיב שנטל מהעניים האחרים שלא כהוגן, אבל לרבנן דהוי ממון שאין לו תובעים לא הוי שלא כהוגן מה שנטל כשהיה עובר ממקום למקום, וליכא אפילו מידת חסידות.

תוד"ה תנא, דהיינו דוקא במזיק מתנו"כ או שאכלן שלקחן באיסור אבל הכא שלקחן בהיתר אינו חייב אפילו לצ"ש.

ויל"ע דבפשטות מזיק מתנו"כ חייב בדיני שמים משום דממון שאין לו תובעים הוא דאינו יכול לתבוע אבל איכא חיוב ממון וא"כ מאי שנא לקחן בהיתר דליכא חיוב לצאת ידי שמים הרי איכא חיוב ממון רק שאי אפשר לתבועו כי אין לו תובעים.

ונראה דדוקא במזיק מתנו"כ או אכלן יש לו חיוב ממון על מה שהזיק את הבעין רק שאי אפשר לתבועו להוציא בדיינים וחייב בדיני שמים, משא"כ הכא דאכל בהיתר שהרי היה עני באותה שעה וליכא חיוב ממון על הבעין ולא נוצר חיוב תשלומין בממון שאין לו תובעים.

תוד"ה דאתו לידיה בטיבליה וכו'.

התוס' ביארו דלאו דוקא משעת הרמה אלא משעה שבאו ליד כהן בטבליהו זכה בהם הכהן דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמין, וברא"ש הובא בשטמ"ק כתב דקסבר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמין הלכך אם אכלן אחר הרמה חייב שכבר זכה בהם הכהן ואם קודם הרמה פטור דגזירת הכתוב דאין לו בהם אלא משעת הרמה ואילך עד שהוברר חלק של הכהן, ולפי דבריו את"ש דנקט משעת הרמה. וצ"ע דאי כבר הוי לאחר הרמה מדוע בעינן לכמי שהורמו דמי, ועיין במנחת ברוך ס' צ"ז שהקשה דבכמה דוכתי מצינו דהכהן זוכה גם קודם הרמה, וכתב דזוכה לאחר הרמה למפרע עיי"ש ובאבי עזרי פ"א ממעשר ה"ה.

גמ' ת"ש הרי שאנסו בית המלך גרנו אם בחובו חייב לעשר אם באנפרות פטור מלעשר שאני התם דקא משתרשי ליה.

מצינו ג' פירושים בביאור החיוב דמשתרשי ליה, ברש"י כתב בד"ה שאני התם לאו בהוצאה בדיינים אלא חיובא בעלמא כשאר חיובי מעשרות, ובקה"י ס' ל"ז ביאר דהחיוב לעשר לא מיירי בחיוב ממון אלא לענין חיוב הפרשת מעשר דכיון דמשתרשי ליה הרי הוא משתמש בפירות וחייב לעשר דהדין הפרשת מעשר אינו דוקא לאכילה אלא

כל שמשמש בפירות יש לו מצות הפרשת מעשר ובמוכר פירות ג"כ חייב לעשר, וכ"מ ברש"י בגיטין דף מ"ז: דכתב דמעשר טבול ואסור לו באכילה אלא א"כ מוכרן או אוכלן דקא מישתרשי ליה אבל ביכורים מצוה דרמיא עליה היא, ומבואר דהוי בכלל מצות הפרשת מעשר דחייב לעשר במישתרשי ליה.

אך לכא' צ"ב דא"כ מאי מקשינן דהוי ממון שיש לו תובעים הרי מאי דחייב לעשר הוי מדין מצות מעשר ולא חוב ממון, ונראה דבתחילה הגמ' סברה דכל החיוב לעשר כשהפירות אינם אצלו הוי מחמת דכבר חל חיוב ממון דבמעשר כבר חל זכות ממון לעניים וצריך לעשר כדי לפרוע חובו לעניים וצריך לעשר את הפירות ואינו יכול להביא ממון כיון דהחיוב שלו הוא חיוב מעשר לעניים ולא ממון בעלמא.

בתוס' ד"ה שאני הקשו וא"ת מתנות כהונה כשאכלם מישתרשי ליה שבמקום זה לא אכל דבר אחר ואמאי פטור, ותירצו דבאכלו אפשר דלא מישתרשי ליה שהיה מתענה, ובקצה"ח סי' רמ"ו סק"ב פי' דבריהם דמחמת נהנה אינו חייב דהוי כמזיק מתנו"כ דפטור משום ממון שאין לו תובעים אבל הכא דמשתרשי ליה הוי חיוב אחר מחמת שהרויח מחמת המעשר שיש לו ממון בביתו, ולכא' לפ"ז הוי חיוב ממון לעניים וצ"ב מדוע קתני חייב לעשר דאינו חיוב לעשר אלא הוי חוב ממון, ובקה"י כתב דלפי' רש"י דמשתרשי ליה אינו חייב לעשר מדין ממון שיש לו תובעים אלא רק מחמת המצוה להפריש מעשר א"כ ל"ק קושית התוס' דכשאכלן שהפירות אינם בעין אינו חייב לשלם דליכא מצות הפרשה, ולפי התוס' צ"ע אמאי חייב לעשר הרי אינו אלא חיוב ממון.

וצ"ב מאי שנא החיוב מישתרשי ליה דלא חשיב ממון שאין לו תובעין דמאי עדיף ממתנות בעין דאי אפשר לתובעו שהרי יכול ליתנה לכהן אחר, ונראה דהיכא דהחיוב מחמת המצוה ליכא עליו תביעת ממון דמכיון שיש לו רק חיוב מחמת המצוה יכול לעכב עליו ולומר דיתן אותו לכהן אחר, משא"כ במישתרשי ליה דחיובו משום ממוני גבך דמשמש בממון כהנים יש עליו תביעת ממון על עצם השתמשותו בממון אחרים ואינו יכול לעכב עליו את הממון ולומר דיתן לכהן אחר.

בר"ן הקשה ע"ד התוס' דבצמר וצבען פטור לשלם אע"פ דמשתרשי ליה ולא שייך למימר דאפשר הייתי מתענה, וכתב הר"ן "שכל שנתכוין ליקח מתנות כהונה לעצמו ושינה אותם לצביעה או אכלן אינו חייב לשלם אע"ג דמשתרשי ליה שהרי הפקיע מצותו וחיוב ממון אין בהם אבל אנסו בית המלך גרנו בחובו כיון שלא הפקיע מצותו ומישתרשי ליה עדיין מצותו עליו דמה לי הם ומה לי דמיהם", ויש להקשות דהרי הר"ן לעיל כתב דאין חיוב ממון במתנו"כ דלא הוי אלא חיוב מצוה וא"כ מה שייך במצוה מה לי הם מה לי דמיהם, ועוד צ"ב מהו החילוק בין היכא דמתכוין להפקיע מצותו להיכא דאינו מכווין להפקיע מצותו, ובחזו"א סי' רי"ד לדף קל"א הקשה דא"כ מאי מקשינן מבעה"ב שהיה מהלך בדרך הרי התם אינו מתכוין להפקיע מצותו ובכה"ג לכו"ע איכא חיוב ממון.

ונראה דכוונת הר"ן דהיכא דאיכא בעין משום המצוה איכא חיוב ממון כיון דמעשר או מתנות כהונה הוי מצוה ממונית דהמצוה היא חיוב ממון לעניים או לכהנים ומשו"ה כל שלא הפקיע מצותו דאיתא לבעין יש לו חיוב דמי המעשר או המתנו"כ דמה לי הם ומה לי דמיהם, משא"כ כששינה את הבעין עצמו לדבר אחר נפקע ממנו המצוה אין לו חיוב ממון דכל החיוב ממון הוי מחמת המצוה, וכן לגבי בעה"ב שהיה עני באותה שעה דמותר לו ליטול ואין לו חיוב מחמת המצוה שיהא חייב דמיהם.

ולפי"ז מבואר דאע"ג דבתחילה כתב הר"ן כדברי רש"י דהחיוב במישתרשי ליה דהוי כשאר חיובי מעשר אפ"ה מקשה קושית התוס' אמאי באכל מתנו"כ לא יהיה חייב מדין מישתרשי ליה אע"ג דאינו בעין, ולכא' צ"ע דאי הוי חיוב מעשר מחמת המצוה מה שייך לחייבו באכלן שאינו בעיין, ולהמבואר דהר"ן סבר דהוי מצוה ממונית א"כ כשיש חיוב מחמת מישתרשי ליה חשיב כאילו הפירות בעין דליהוי בכלל המצוה ומחמת המצוה לעשר אפילו

שאינו בעין יש לו חיוב דמים, וע"ז כתב הר"ן דבאכלם הוא מתכוין להפקיע את המצוה וחשיב שאינו בעין ואין חיוב מחמת המצוה וליכא חיוב דמיהם כשאין לו חיוב מחמת המצוה. אמנם הנתיבות מכת"י בעולת שלמה (הובא בפיתוחי חותם על הקצוה"ח בהוספות) כתב לבאר ד' הר"ן כד' רש"י דבמישתרשי ליה יש לו חיוב להפריש מעשר.

דף קלא.

תוד"ה הכי, אבל מ"מ איסורא איכא לאכול מבהמה שלא הורמו מתנותיה.

מבואר בתוס' דאף לדין דלא ס"ל כר"י דמתנו"כ טובלות מ"מ אע"ג דלא הוי טבל איכא איסור לאכול קודם הרמה, אמנם בתוס' לעיל דף ל"ז: (ד"ה שלא) הקשו מאי רבותיה דיחזקאל שלא אכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה למ"ד דכאילו אוכל טבלים הרי אפילו יחזקאל שהיה כהן צריך להפריש ואסור לו לאכול טבל, ולכא' מדוע הקשו התוס' רק אליבא דמ"ד דהוי טבל ולא הקשו לכו"ע מאי רבותיה דיחזקאל הרי איכא איסור לאכול קודם שהורמו מתנותיה, ומבואר דהתוס' שם סברי דלדין שהמתנות לא טבלי ליכא איסור לאכול קודם הרמה, ובטור סי' ס"א כתב דאע"פ שהמתנות אינם טובלות מצוה להפרישם מיד, ועיין בב"ח דפי' כמש"כ התוס' הכא דמצוה להפרישם מיד דאי לא הפרישם עובר על המצוה והיינו איסורא.

גמ' ההוא ליזאה דהוה חטף מתנתא אתו אמרו ליה לרב אמר להו לא מיסתייה דלא שקלינן מיניה אלא מיחטף נמי חטיף וכו'.

הב"ח סי' ס"א מפרש דרב לא הוציא מהלוי את המתנות אלא רב תמה על עצם החטיפה של הלוי שחטף שלא כדין דלא מיסתייה דלא שקלינן מיניה מתנות אלא מיחטף נמי חטפה אבל לאחר שחטף לא מפקינן מיניה, כלומר דלפי הצד בגמ' דהלוי פטור משום דהחיוב הוא מאת העם ולוי לא איקרי עם ה"נ הלוי יכול ליטול מתנות מישראל ולא מפקינן מיניה, ובש"ך סק"ב הקשה דהרי כתיב וזה משפט הכהנים דמתנות כהונה לכהן ואפילו אי לוי לא איקרי עם ופטור מן המתנות מ"מ לוי נמי לא הוי בכלל הכהנים שיהיה דין נתינה ללוי, ובפמ"ג (שפ"ד שם) כתב דלפי הש"ך בההוא ליזאה דחטף דקאמר רב לא מיסתייה דלא שקלינן מיניה אלא מיחטף חטיף ה"ק דלא סגי דלא לוקחים ממנו מתנות אלא שהוא גם חוטף ומוציאים ממנו מה שחטף שלא כדין.

ובפמ"ג (סי' ס"א שפ"ד י"ב) הביא ראי' לד' הב"ח מהרא"ה בבד"ה שכתב דכיון דהוי ספק אי לוי איקרי עם הלכך לא ייבנין להו ולא שקלינן מיניה' משמע דאי הלוי אינו בכלל עם ייבנין להו מתנות.

ונראה לבאר ד' הב"ח דאם נתן הישראל ללוי מתנות לא קיים מצות נתינה דהלוי לא הוי בכלל משפט הכהנים אלא דילפינן מאת העם דהחיוב מתנות הוי לישראל דאיקרי עם ומספק"ל דהלוי לא איקרי עם ואינו חייב במתנות והטעם שהתורה פטרה את הלוי אי"ז גזה"כ בעלמא אלא מפני שהתורה זיכתה ללוי זכות ממון במתנות משו"ה הוא פטור מליתנם לכהן וא"כ איכא גילוי במה שהתורה פטרה את הלוי שיש לו זכות ממון ליטול מתנות, אבל לגבי מצות הנתינה הוי רק לכהנים כדכתיב משפט הכהנים ולא לוים דלא הוו בכלל הכהנים.

ולפי"ז מיושב מה שהקשה בספר שחיטת חולין אמאי דרשינן כהן ולא כהנת הרי אפילו לוי דלא איקרי עם נוטל את המתנות וא"כ כהנת נמי לא גרע מלויה דלא איקרי עם ופי' הב"ח נוטלת מתנות, ד"ל דבעינן למיעוט בכהנת דלא יהיה לה מצות נתינה.

בתוס' ב"מ דף ו: הקשו במאי דאמרין תקפו כהן אין מוציאים מידו דהרי טובת הנאה לבעלים וא"כ אמאי הבעלים אינו יכול לומר שהם רוצים ליתן את המתנות לכהן אחר, ותירצו דמירי במכירי כהונה, ועוד דהבעלים יכולים לתבוע את דמי הטובת הנאה, והקשו התוס' ומפרק הזרוע דאמר בן לוי דחטף מתנתא פריצותא הוא משמע דאין

חייב לשלם אין ראייה דשמא מיירי כשאכלו כדאמרינן התם המזיק מתנו"כ או שאכלן פטור, ומבואר בתוס' שהקשו אמאי לוי שחטף מוציאים ממנו כד' הב"ח דבלוי שחטף אין מוציאים ממנו, אמנם בפר"ח נקט דכוונת התוס' להקשות מהגמ' לקמן קל"ג. דאיירי בכהן שחטף מתנות.

ויל"ע מה הנידון בתוס' דלכא' כוונתם לומר דהבן לוי שחטף אינו משלם אפילו טובת הנאה לבעלים וצ"ע מה הוכיחו התוס' מהא דבאכלן פטור מלשלם דהתם אינו חייב לשלם לשבט הכהנים משום דהוי ממון שאין לו תובעים אבל אינו פטור מלשלם דמי טוה"נ לבעלים הישראל.

ובקה"י (סי' מ') כתב דהתוס' הביאו ראי' דמדקאמר המזיק מתנו"כ פטור בסתמא ולא קאמר דחייב טוה"נ לבעלים משמע דפטור לגמרי, ועיי"ש מה שביאר הטעם דפטור מלשלם הטוה"נ לבעלים. ועוד כתב משמיה דהחזו"א דהתוס' רצו לומר שהבעלים יכולים להוציא את המתנו"כ מיד החוטף בשביל לקיים בו מצות נתינה למי שהם רוצים ליתן ומכיון שכל זכותו של הבעלים הוא מכח הזכות נתינה א"כ כשנאכל המתנות והאוכל פטור כלפי הכהנים ממילא אין בזה חפצא של נתינה ופטור גם כלפי הבעלים מאחר שכל הזכות של הבעלים היא זכות במצות הנתינה ואילו היה הדין שהמזיק מתנו"כ או אכלן חייב כלפי הכהנים הבעלים היו יכולים לתבוע את הזכות נתינה שיש להם ומשום דהמזיק מתנו"כ פטור ליכא דין נתינה לכהנים והבעלים אינו יכול לתבוע את הטובת הנאה של זכות הנתינה.

ובחי' ר' שמואל ב"מ ביאר דברי התוס' דבאכלם אינו חייב בטוה"נ לבעלים דהרי זה דומה למזיק שעבודו של חברו דאינו נחשב למזיק גמור כיון שלא הזיק לו את זכותו אלא רק שהזיק את הנכסים ממילא ליכא לזכותו על מה לחול ולא חשיב מזיק ה"נ באוכל מתנו"כ שלא הזיק את הזכות טוה"נ של הבעלים אלא שכיון שאכלם אין לזכות על מה שתחול ולא דמי לחטף מתנו"כ שהמתנות קיימות ומפקיע את זכות הבעלים ע"י זכייתו שצריך לשלם את דמי הטוה"נ.

רש"י ד"ה חטיף מתנתא, כשהיו התינוקות מוליכים זרוע לחיים וקיבה חוטפם מידיהם.

בחת"ס כתב לבאר אמאי נקט רש"י דהלוי חטף מיד התינוקות משום דבהגיע ליד כהן כבר זכה בהם והוי גזל ואי חטף מהבעלים ג"כ אסור מחמת דאיכא טוה"נ לבעלים, ולפיכך פי' רש"י דכבר מסרו הבעלים ליד הקטן ואינו גוזל מהבעלים את הטובת הנאה, ומבואר בדבריו דלאחר שהבעלים נתן לקטן ליתן לכהן כבר אין לו זכות ממון במתנות ומה שבסוף חטף מהקטן ולא יהיה לו טובת הנאה מהכהן אי"ז אלא גרמא בעלמא.

גמ' מספקא ליה אי איקרו עם אי לא איקרו עם.

וכתב רש"י דמספק פטור דהמוציא מחבירו עליו הראיה, והר"ן כתב דאפילו נטל הכהן יחזיר ללוי כיון דהוי ספק דתקפו כהן מוציאים מידו, והר"ן מקשה ע"ד הרמב"ם שכתב (פ"ט מהל' ביכורים) כתב שאם נטל הכהן המתנות מהלוי לא יחזיר מאי שנא מספק בכור דתקפו כהן מוציאים מידו, ובכס"מ כתב דלק"מ דהרמב"ם פסק דתקפו כהן מוציאים מידו.

אמנם בש"ך סי' ס"א סקי"ג הקשה סתירה בטור דפסק בספק בכור תקפו כהן מוציאים מידו ובמתנו"כ של לוי פסק דאין מוציאים מידו.

וכתב הש"ך לתרץ וז"ל "דדוקא בספק בכור שהספק הוא בגוף הענין שנחלקו עליו הלכך מספק אין לכהן שייכות בו דאמרינן אייתי ראי' דבכור הוא ושקיל וכל כמה דלא מייתי ראייה מוקמינן ליה אחזקת מרא קמא ואחזקת דרוב בהמות אינם בכורים משא"כ כאן שהספק הוא אם הלויים חייבים אם לא ובגוף הענין אין כאן ספק אלא שהספק הוא מצד אחר מצי הכהן לומר ללוי כל כמה דלא מייתית ראייה המתנות שלי". ויל"ע במש"כ בתחילה דאזלינן בתר

חזקת מרא קמא ורוב בהמות שאינם בכור אמאי בעינן לתרת, ועוד דא"כ יש לתרץ בפשיטות דבמתנות ליכא רוב בהמות ואמאי הוצרך לומר דאינו בעיקר הספק וצ"ע.

וצ"ב בדבריו מדוע הספק לגבי לוי לא הוא ספק בעיקר השם מתנות דהרי איכא ספק שמא אין דין מתנות ללוי ואמאי חשיב ספק בענין אחר ולא הוא ספק בעיקר החיוב כמו ספק בכור, ונראה דבמתנות עיקר החיוב חל בגוף המתנות דחל שם מתנות על הזרוע לחיים וקיבה והלוי שנתמעט מהחיוב הוא פטור ולכן הוא ספק אחר דבדואי איכא שם מתנות על הזלז"ק והספק אי יש לו חיוב נתינה לכהן ומש"ה אי תפס הכהן המחע"ה ועל הלוי להביא רא' שאינו חייב במתנות.

אמנם יעויין בלשון הפליתי סי' ס"א סק"ח שהביא דברי הש"ך דלא הוא ספק בעצם המתנות רק במקבלין אם רשאי לזכות בהן אם לא ולכך זכה, משמע דהפטור בלוי הוא מחמת שהוא זוכה במתנות של עצמו ולכך לא הוא ספק בגוף החיוב אלא ספק אם זכה בהן ונפטר ולכך מהני תפיסה.

תוס' ד"ה יש בו טובת הנאה לבעלים, נראה דדבר שיש בו טובת הנאה לבעלים אפילו בא עני ולקחו מוציאים מידו ודבר שאין בו טובת הנאה לבעלים לקחו אין מוציאים מידו.

ומצינו ג' שיטות בזה, שיטת התוס' בסוגיין שכתבו דבדאיכא טוה"נ לבעלים אי תפס הכהן מוציאים מידו ומסתימת דבריהם משמע דאינו תלוי בפלוגתא טובת הנאה ממון או אינה ממון דלכ"ע לא מהני תפיסה, אולם בתוס' ב"מ דף ו: (בתירוצ' השני) כתבו דאם הכהן תפס אין מוציאים ממנו ואינו חייב לבעלים אלא דמי טוה"נ משמע דאפילו למ"ד טובת הנאה ממון הכהן יכול לזכות במתנות בלא הבעלים.

ונראה דיסוד המחלוקת מהו הגדר טובת הנאה לבעלים האם לבעלים יש לו בעלות בממון השבט דמה שיש לו זכות לקבוע מי יקבל את המתנות הוא בעלות במתנות והכהן אינו יכול לזכות בהם בלא רשותו כיון שאינו יכול להפקיע את הבעלות של הבעלים, ואפ"ה איכא מ"ד דטוה"נ אינה ממון דכיון דהמתנות עצמם הם ממון כהן מה שיש לו בעלות על הטוה"נ לא חשיב ממון, או דילמא דטובת הנאה של הבעלים לא היא בעלות במתנות כלפי הנתינה אלא היא רק שיש לו זכות למי לתת ואפילו למ"ד טוה"נ ממון היינו הזכות שיש לו חשיב זכות ממון אבל אינו בעלים כלל על המתנות והכהן יכול לזכות בו בלא רשות הבעלים אלא שצריך ליתן לבעלים דמי טובת הנאה.

אמנם ברמב"ם פ"ב מתרומות ה"ו כתב ואם לקחן שלא מדעת בעלים זכה בהם שאין לבעלים מהם וטובת הנאה אינה ממון, מבואר דהדין אי יכול הכהן לתפוס שלא מדעת הבעלים תלוי במחלוקת האם טובת הנאה ממון, ולפי דבריו מבואר דהמחלוקת האם טובת הנאה ממון הוא דלמ"ד טובת הנאה ממון יש לבעלים בעלות בגוף המתנות לגבי הטובת הנאה ומש"ה הכהן אינו יכול לתפוס את המתנות בלא רשות הבעלים משא"כ למ"ד טובת הנאה אינה ממון אין לבעלים זכות ממון בגוף המתנות ויכול לזכות בהם שלא מדעת הבעלים. וראה בהגה' מים חיים לפר"ח דנקט ג"כ בד' התוס' בסוגיין דתלוי בדין טובת הנאה ממון וכ"מ בביאור הגר"א סי' ס"א.

במשנת ר' אהרן זרעים סי' ו' כתב יסוד שיש חילוק בין מתנות עניים למתנות כהונה דלגבי מתנות כהונה חל דין ממון השבט במתנות ומש"ה יש מצות נתינה לבעלים משא"כ במתנות עניים לא חל דין ממון לעניים אלא מחמת המצוה שיש לבעלים חל דין ממון עניים, ולפי"ז כתב ליישב דברי התוס' דמש"כ התוס' בסוגיין דלא מהני תפיסה הוא דוקא לגבי מתנו"ע דכל הדין ממון הוא רק מחמת המצות נתינה ממילא לא שייך לתפוס בלא הרשות הבעלים דמחמת המצוה יכול ליתן למי שרוצה ולכך לא חל דין ממון רק בנתינת הבעלים, משא"כ לגבי מתנות כהונה כתבו התוס' ב"מ דמהני תפיסת הכהן כיון דהוא ממון כהן גם בלא המצות נתינה של הבעלים.

בא"ד, ומיהו אם לא לקחו ובא עני ושאלו ממנו אם ירצה לא יתן לו דקרי לעיל ממון שאין לו תובעים.

ל"ע מדוע במתנות עניים שאין לבעלים טובת הנאה הבעלים יוכל לעכב את המתנות עניים ולא ליתן לעני הרי
הוא ממון עניים ולא הוא ממון של הבעלים, ועוד צ"ב מה הוכיחו התוס' ממאי דלעיל חשיב ממון שאין לו תובעים
הרי בבעה"ב שהיה הולך בדרך מיירי באינו בעין ומשו"ה הוא ממון שאין לו תובעים משא"כ הכא דהוי ממון בעין
דשייך לעניים.

ויתכן לבאר דהבעלים יוכל לעכב לעצמו מחמת דהוי ממון שאין לו תובעים דמחמת שבמתנות עניים אין אפשרות
תביעה לעני מסוים הוי חיסרון בבעלות העני ומשו"ה הבעלים יכול לעכבו לעצמו ולא ליתן לעני שבא לתובעו
כיון דאין בעלות גמורה לתבוע ולכן המתנות עניים עד שיגיע ליד העני הרי זה עדיין ברשות הבעלים כיון דאינו
ממון של עני מסוים, וא"כ שפיר הוכיחו התוס' מהא דלעיל הוי ממון שאין לו תובעים דאע"ג דהתם מיירי באינו
בעין כיון דמהא גופא דהוי ממון שאין לו תובעים דהעני לא יוכל לתבוע את הבעלים הוי חיסרון בבעלותו של
העני שיכול הבעלים לעכב את העני מלזכות בו.

שיטת התוס' דגם מתנות עניים שאין בהם טובת עניים הבעלים יכול לעכב מהעני ליקח ויכול ליתן לאיזה עני
שירצה, אמנם ברש"י [בע"ב] ד"ה אין בהן כתב אין בידם לתת לכל מי שירצו אלא כל הקודם זכה, וכ"מ ברמב"ם
פ"ו ממתנ"ע ה"י מעשר עני המתחלק בגורן אין בו טובת הנייה לבעלים אלא העניים באים ונוטלין על כרחו,
מבואר שהבעלים אינו יכול לעכב את העני.

ובאור שמח כתב שלפי הרמב"ם מוכרח דאין יכול לעכב כיון דהרמב"ם סובר דלמ"ד טובת הנאה אינה ממון אם
תפס הכהן אין מוציאין מידו וא"כ הטובת הנאה לבעלים לא מהני לעכב אותו מלזכות וע"כ דבמתנות שאין בהם
טובת הנאה אינו יכול לעכב את העני לזכות בו, ולפי"ז תיקשי קושית התוס' אמאי אמרינן בגמ' דמתנות עניים
הוי ממון שאין לו תובעין, וכתב האו"ש דממון שאין לו תובעים הכוונה שיכול לומר לו מי ימר שאתה הוא הכהן
הראשון שיזכה בזה. ולכא' דבריו תמוהים דכהן ראשון אין הכונה שהראשון זוכה בעצם אלא כל כהן שבא יכול
לתבוע ולחייב את הבעלים ליתן לו א"כ גם בחובת התשלומים חייב ליתן למי שיתבע ראשון.

ונראה ליישב דמאי דמבואר בגמ' דהוי ממון שאין לו תובעים הוי דוקא לגבי תשלומין כשהמתנ"ע אינם
בעין דאם המתנ"ע הם בעין כיון דהוי ממון עניים ואין לבעלים שום זכות בדבר אינו יכול לעכב אבל בחובת
תשלומים יכול לעכב ולשלם לאיזה עני שירצה.

וע"ע במנח"ח [מצוה רט"ז] שרצה לומר בדעת הרמב"ם דרך הבי"ד יכולים לכופ את הבעה"ב ליתן לעני אבל העני
אינו יכול ליקח בלא רשות הבעלים, ולכא' מאי אולמיה הבי"ד מהעני ואם משום דהבי"ד כופין משום כופין על
המצוות א"כ גם במתנות שיש בהם תובעים יכולים לכופו לקיים את המצוה, וברמב"ם כתב דהעניים באים
ונוטלין על כרחו.

תוס' ד"ה יש בו טובת הנאה לבעלים, ומיהו אם לא לקחו ובא עני וכו'.

בשו"ע סי' ס"א כתב הרמ"א מיהו טובת הנאה לבעלים והוא יכול ליתנם לכל כהן שירצה, מבואר בדבריו דמתנ"כ
הוי ממון שאין לו תובעים רק משום דאיכא טובת הנאה לבעלים אבל בלא"ה הבעלים לא היה יכול ליתנם למי
שירצה אלא יצטרך ליתנו לכהן שבא ראשון וא"כ כל מאי דהוי ממון שאין לו תובעים הוא משום דטובת הנאה
לבעלים.

ובביאור הגר"א הקשה דאפילו בלא טובת הנאה יכול ליתן למי שירצה דהרי גם בלקט שכחה ופאה דאין בהם
טובת הנאה כתבו התוס' והר"ן דאין צריך ליתן לעני שבא לתובעו, וצ"ע.

ונראה מבואר דאיכא חילוק בין מתנ"כ למתנ"ע בטעמא דמילתא דהוי ממון שאין לו תובעים, ועפ"י דברי
הקצוה"ח סי' רמ"ג שכתב דלחש"ו יש זכיה במתנ"כ משום דהוי ממון כהנים וכבר זכתה התורה לכהנים א"כ
אפילו קטן כהן דהוי כזכיה מירושה משא"כ במתנות עניים דכתיב תעזוב אותם א"כ אינו אלא דין עזיבה שיזכו

בעצמם ומשו"ה קטן שאין לו יד לזכות לא זכה בהם אבל במתנות כהונה דלא כתיב בהם עזיבה הוי ממון כהנים, ולפי"ז י"ל דדוקא במתנות כהונה לולי טובת הנאה לבעלים הוי ממון שיש לו תובעים כיון דכבר הוי ממון שבט הכהונה משא"כ במתנות עניים דלא זכו בהם העניים כלל קודם שיגיע לידם גם לולי טובת הנאה לבעלים חשיב ממון שאין לו תובעים. וראה עוד בארוכה במשנת ר' אהרן זרעים סי' ו'.

גמ' ולא מלוי ללוי.

הלב אריה הקשה מהו הס"ד דמוציאים מלוי ליתן ללוי אחר וכתב להוכיח כד' הב"ח דלצד דלויים לא איקרי עם יש להם זכות ליטול את מתנות וקמ"ל דאין מוציאים מלוי ללוי.

דף קלא:

גמ' מאי לאו בהא קמפליגי דמר סבר איקרו עם ומר סבר לא איקרו עם.

בגליון הש"ס הקשה דברש"י בחומש על הפסוק 'ובריתך ינצורו' כתב דשבט לוי מלו במדבר וביהושע כתוב וכל העם הילודים במדבר לא מלו הרי דלויים לא איקרו עם.

בדרך אמונה פ"ט מהל' ביכורים ה"ח כתב דכל הנידון בגמ' היכא דכתיב עם בהדי כהנים כגון במתנות דכתיב וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם, וכן לגבי יוהכ"פ דכתיב וכיפר על הכהנים ועל עם הקהל בזה יש מקום להסתפק אם לויים בכלל עם כיון שלא הוציא אלא כהנים, אבל היכא דכתיב רק עם לחודיה שפיר י"ל דלויים לא הוי בכלל עם.

גמ' עולא הוה יחיב מתנתא לכהנת.

ופי' רש"י בת כהן ואפילו אשת איש דקדושה לית להו דאינם אסורים לזרים הרי מותרת בהן ולא דמי לתרומה, מבואר בדבריו דאיכא שני חידושים בדין נתינה לכהנת שלא צריך ליתן דוקא לכהן ולא לכהנת, ועוד דיכול ליתן לה אפילו לאחר שנשאת לישראל, ונראה דמבואר ברש"י דהטעם דיכול ליתן לכהנת מתנות משום דאין בהם קדושה אלא הוי רק דין מתנות לשבט הכהונה ואין חילוק בזה בין כהן לכהנת ומהאי טעמא נמי אינה אוכלת בתרומה לאחר שנשאת לישראל דנפקע ממנה קדושת הכהונה אבל במתנות דלית בהו קדושה גם לאחר שנשאת לישראל נשאת כהנת לקבל מתנות דאינו תלוי בקדושת הכהונה.

ובתוס' [ד"ה דבי רבי ישמעאל] נסת' לר"י דכהן ולא כהנת האם מיירי דוקא בנשאת לישראל אבל בלא נשאת כיון דאכלה בתרומה דחמירא כ"ש דיהבי לה מתנות, ובהגהות יעב"ץ הק' דמה ענין אוכלת בתרומה למצות נתינה שיתנו לה מתנות, הלא ודאי אין נותנין לה תרומה אלא אוכלת מלחם אביה כל זמן שלא נישאת, ונראה לבאר דשאני תרומה דיש בו קדושה והנתינה הוי דוקא לכהן ולא לכהנת אבל זל"ק דכל הדין נתינה הוי דין ממון ליתן ממון לשבט הכהונה סברי התוס' דמסברא סגי ליתן גם לכהנת דאם יש לה דין כהן לגבי אכילת תרומה כ"ש שיהני לקיים בה דין המתנות כהונה שאין בהם קדושה.

גמ' דבי ראב"י תנא כהן ואפילו כהנת הוי מיעוט אחר מיעוט וכו'.

ברעק"א בשו"ע סי' ס"א נסתפק מה הדין בשאר מתנות כהונה כגון בפדיון הבן אם נותנים לכהנת, וכתב דתלוי בלפוטא דלעולא דכהן ואפילו כהנת ה"ה שאר מתנות כהונה, ולראב"י דהוי מיעוט אחר מיעוט א"כ גלי קרא דוקא בזל"ק ולא בפדיון הבן, אמנם הביא דברמב"ם פ"א מביכורים ה"י והרא"ש בתשו' והרשב"א כתבו דפדיון הבן ניתן רק לכהן דכתיב אהרן ובניו, אולם בתוס' בקידושין דף ת. לפי התירוצ דרב כהנא נטל פדיון הבן בשביל אשתו מבואר דנותנים פדיון הבן לכהנת.

גמ' רב כהנא אכל בשביל אשתו.

היד אפרים (סי' ס"א סעי' ח') מביא דלד' הפר"ח אם האשה גילתה בדעתה דלא ניח"ל שיתנו לבעלה רק לידה לא קיים מצות נתינה דהא דיכול לקבל הוא רק משום דכאילו נתנו לה אבל כשאינה רוצה שיתנו לו לא חשיב כנתנו לה, אולם דעת הפרי תואר דאפילו שהיא צווחת שלא יתנו לו מהני כיון דבעלה זכאי במציאתה וכשנותנים לה ממילא זוכה בהם בעלה והבעל לוקחם בעבור מה שנתחייב לעשות לה, וביד אפרים מוסיף שהבעל צריך ליתן ליד אשתו ואח"כ יכול ליקח ממנה מכח הזכות שיש לו בה, ומבואר בכל הני רבנותא דא"י דין קבלה של הבעל אלא שהבעל מקבל בשביל אשתו אלא דנחלקו בגדר קבלתו ממנה.

ובספר אהל חייא קידושין דף ח. הביא דהגר"ש רזבסקי זצ"ל הקשה דא"כ היאך כתבו התוס' שם דרב כהנא נטל לפדיון הבן בשביל אשתו א"כ היאך יכול לומר לדידי שוה לי דאי הבעל מקבל בשבילה היאך מצי הבעל לומר לדידי שוה לי בשבילה, וכתב שבדברי התוס' מוכח דס"ל דלא הוי מדין זכיה אלא דבעל כהנת יש לו זכות עצמית ליטול מתנות כהונה, ולכך יכול הבעל לומר לדידי שוה לי.

ומביא ע"ז ראי' מדברי הטוש"ע סי' ס"א דפסקו כדברי הרשב"א בתוה"ב דישראל שנשא כהנת פטור מליתן מתנות מבהמה שלו מק"ו דאם נותנים לו מבהמה של אחרים בודאי שהוא פטור מליתן מבהמתו, ואי נימא דכל מה שנוטל מאחרים הוי רק מחמת שהוא זוכה מאשתו א"כ היאך הבעל יכול ליפטר מליתן מתנות מבהמה שלו בלא שיזכה לה, אלא ע"כ דיש לבעל זכות עצמית לקבל מתנות ולכך אמרין דק"ו דכ"ש שהוא פטור מליתן מבהמתו.

בשו"ת רעק"א (תשו' ר"ג) הקשה דלפי הרשב"א דאיכא ק"ו דאם נותנים לו מבהמה של אחרים כ"ש שהוא פטור מליתן מתנות מבהמה שלו דא"כ אמאי בעינן קרא לפטור כהנים במתנות דדרשין מאת העם למעוטי כהנים הרי מכיון שהכהן נוטל מתנות כ"ש שהוא פטור מליתן את מתנות לאחרים, ולכן כתב הרעק"א לפרש בכוונת הרשב"א דהק"ו לא בא לומר דאם מקבל את המתנות מאחרים כ"ש שהוא פטור מליתן לאחרים אלא דהרשב"א בא לומר שאם אחרים נותנים לו בשביל אשתו מפני שבודאי ניחא לה שאחרים יתנו לו בשבילה כ"ש שהוא פטור מליתן מבהמתו דהו"ל כאילו הבעל נתן לה והיא חזרה ונתנה לו ואף דהיא לא עשתה קנין היא זכתה במתנות שלו דלא גרע ממכירי כהונה וניחא לה שיחזיקם לעצמו והוי כאו לידו ממנה, ולדבריו מבואר שלד' הרשב"א ג"כ אי"ז דין קבלה של הבעל אלא דהבעל מקבל בשביל האשה.

בחי' ר' שלמה היימן זצ"ל [חולין סי' י"ד סעי' ה'] כתב ליישב קושית הרעק"א דאיכא נפק"מ שאם הכהן שותף פטור דאי כהן פטור מן המתנות הוא מחמת הק"ו שהוא זוכה לעצמו א"כ אינו פטור רק את חלק עצמו ולא את חלק ששייך לישראל ומכיון דאיכא פטור לכהן לגמרי פטור גם שותפות ישראל, ועוד נפק"מ לפמ"ש"כ הפרמ"ג דכהן חלל אינו בכלל עם ופטור מן המתנות אפילו שאחרים אינם נותנים לו, וכן למ"ד כהן ולא כהנת שפטורה מן המתנות אף שאין אחרים נותנים לה.

אמנם בר"ן כתב דאע"ג דרב כהנא הוא ישראל ולא כהן מקיים מצות נתינה לבעל כי אשתו כגופו, והקשה דבגמ' להלן דף קל"ג. אין כהן רשאי לזכות מתנות לישראל אלא רק בשעת הדחק וא"כ היאך נוטל הבעל עבור אשתו, וכתב ע"ז דשאני הכא דאשתו כגופו ואינו צריך הרשאה, ולכא' בדברי הר"ן מבואר שלא כדברי האחרונים הנ"ל שהרי בדבריו משמע שהטעם דהבעל נוטל בשביל אשתו מחמת דהוי רשות אחת לקבל את המתנות, ולכא' לפי"ז לא צריך את הסכמת האשה כדי שהבעל יטול את המתנות. [ואין לומר דכוונת הר"ן דמשום דאשתו כגופו הוי סברא דמשו"ה בודאי ניחא לה שהבעל נוטל מתנות דא"כ מה החילוק בין כהן שזוכה מתנות בשביל ישראל לכהנת שמזכה לבעלה].

ונראה לבאר בזה הטעם דיכול ליתן לבעל משום דעיקר המצוה ליתן את המתנות לכהנים הוא כדי שיהיה הרווחת ממון לשבט הכהונה, ולכן מהני נתינה לבעל כהנת מכיון דאשתו כגופו כשנותן לבעל איכא רווח ממון גם לאשתו ונתרבה ממון שבט הכהונה, וא"כ אי"ז מחמת שאשתו מזכה לו את המתנות אלא יש לבעל זכות ליטול מתנות כיון דהוי רשות אחת עם אשתו הכהנת, ומבואר שפיר דיכול הבעל לומר לדידי שוה לי.

ולפי"ז נראה די"ל בד' הרשב"א בק"ו דאם הבעל מקבל מתנות דחשיב רווח ממון לאשתו ק"ו שהוא פטור מליתן מבהמתו דכיון דאשתו כגופו חשיב רשות אחת לגבי לקבל מתנות כ"ש דלגבי ליתן מתנות דחשיב רשות כהנת ונפטר מחמתה מליתן לאחרים, ולפי"ז דאין כוונת הרשב"א לומר דאיכא ק"ו דכל מי שהוא נוטל מתנות כ"ש שאינו חייב לאחרים לא קשה משה"ק הרעק"א אמאי בעינן קרא לפטור כהן מליתן מתנות לאחרים תיפו"ל דכיון שנוטל מתנות כ"ש שהוא פטור מליתן כיון דדוקא לגבי בעל כהנת איכא ק"ו דאשתו כגופו הו"ל בכלל רשות שבט הכהונה.

דף קלב.

גמ' חייב בחצי מתנות.

בתוס' לעיל דף ע"ט: הקשו מדוע לגבי מתנות שה ואפילו מקצת שה אינו חייב בכל המתנות ובכיסוי הדם אפילו מקצת צבי מחייב בכיסוי בכל הדם, ובחי' רבינו חיים הלוי כתב בד' הרמב"ם דבכסוי הדם החיוב תלוי בחלות שם הבע"ח הנשחט ומחמת מה שיש לו חצי של צבי יש לו שם חיה והמקצת צבי שבו גורם חלות חיוב בכיסוי בכל הדם, משא"כ במתנות אינו תלוי בבהמה אלא בגוף המתנות עצמם ומשו"ה במקצת שה חל חיוב רק על חצי מהמתנות.

אמנם באבי עזרי בהל' ביכורים הקשה דמהיכי תיתי לחלק בין איסור חלב וכיסוי הדם דהמחייב הוא שם הבהמה ולגבי המתנות המחייב הוא גוף המתנות, ולכך כתב דאף גבי מתנות במקצת שה הוי כמו לגבי כיסוי הדם וחלב דבמקצת כבר חל שם בבהמה ויש בה סיבה גמורה לחיוב ויש בה גם עוד מקצת שיש בו סיבה גמורה לפטור והטעם שחולקים מפני שכל שיש בו סיבה לפטור וסיבה לחיוב בדיני ממונות חולקים.

ויש בזה נפק"מ למש"כ המנח"ח מצוה תק"ו דחיוב המתנות הוי לפי צד שיות שבו שאם יש בו שלשת רבעים שה נוטל שלשת רבעים במתנות, ולכא' תלוי דלפי הגר"ח דהוי חיוב בגוף המתנות א"כ הרי זה תלוי כמה שיעור של שה שחייבת במתנות, אך לפי האבי עזרי דגם במתנות תלוי בחלות שם של הבהמה וחולקים מחמת שיש בו סיבת חיוב וסיבת פטור א"כ ליכא נפק"מ כמה חלקים הוא שה וכמה בהמה דמ"מ הם חולקים מחמת דאית ביה שם שה מחמת המקצת שה שיש בו.

תוד"ה וצריך שירשום.

בתוס' הקשו מדוע בשותפות עם כהן פטור לגמרי ואינו חייב בחצי מתנות מאי שנא מצבי הבא על התיישה דלרבנן חייב בחצי מתנות, וכתבו התוס' דהתם כל שיות שבו מחייב והכא לא מחייב כל שיות שבו הלכך פטור לגמרי.

ולכא' הביאור בדברי התוס' דבמתנות ליכא חיוב חצי מתנות ולכן בשותפות כהן מחמת דאיכא חצי שהוא פטור מן המתנות אינו חייב גם מחמת החלק של הישראל דהוי חצי מתנות, משא"כ במקצת שה דיש בו חיוב בכל החלק של השה שבו לא חשיב חצי מתנות כיון דכל החלק של השה שבו חייב במתנות.

אמנם ברשב"א כתב וז"ל "דהתם כל שיות שבו חייב דהא אית להו לרבנן שה ואפילו מקצת שה וכיון דאין כאן אלא חצי שה נותן חצי מתנות דהיינו מתנות שכל שיות שבו אבל כאן שכולו שה לא מצינו במתנות שיהא חציין פטורות וחציין חייבות וכיון דמקצתן פטורות משום חלקו של כהן כולם נמי פטורות", משמע דהחילוק דבשותפות כהן יש בו חלק הכהן שהוא פטור מן המתנות ה"ז פטור את כולו דחל בו פטור גם בחלק של הישראל דלא חל

חייב בחצי מתנות משא"כ במקצת שה החצי השני דאינו שה אינו פטור רק שהחלק שאינו שה לא חל בו חיוב מתנות ואי"ז פטור גם בחלק שהוא שה, וכן מבואר בדברי הריטב"א שכתב דבמקצת שה כל צד שה שבו חייב במתנות ואידך פלגא דפטור אינו שה אבל בשותפות כהן דבשה גופיה פטור מקצתו כיון שנפטור מקצתו נפטור כולו, הרי דהכא פטור לגמרי משום דהחלק של הכהן פטור את כולו.

ולכא' נפק"מ בזה בשותפות עם חש"ו דבמנח"ח מצוה תק"ו כתב לדון האם חש"ו פטורים מן המתנות וכתב דאפילו לפי הצד דחש"ו פטורים מן המתנות היכא דאיכא שותפות עם חש"ו החלק שיש לשותף שהוא גדול חייב במתנות, דלא דמי לשותפות עם כהן דחלק הכהן פטור מן המתנות, ולכא' לפי מש"כ התוס' דליכא חצי מתנות כי אם היכא דכל שיות שבו חייב א"כ בשותפות עם חש"ו דלא כל השיות שבו חייב יהא פטור גם החלק של הגדול, משא"כ לפי הרשב"א והריטב"א דאיכא חיוב חצי מתנות ודוקא בשותפות כהן פטור משום דהחלק של הכהן הוי פטור מן המתנות א"כ בשותפות חש"ו דלא הוי פטור אלא דאינם חייבים מחמת החלק ששייך לגדול איכא חיוב של חצי מתנות.

מתני' בכור שנתערב במאה וכו'.

עיין בחת"ס שהקשה אמאי לא אמרינן דליבטיל ברוב או דכל דפריש מרובא פריש ועיי"ש דכתב דבממון לא אזלינן בתר הרוב.

וראה בקוב"ש שכתב דביטול ברוב לא בטל רק האיסור אבל סיבת האיסור קיימת וה"נ לא בטלה סיבת הקדושה ופטור מהמתנות משום דאין קדושה חלה על קדושה.

גמ' אמר רבא זאת אומרת הדין עם הטבח.

ופי' רש"י דהדין עם הטבח דדינו של הכהן לתבוע מתנותיו מן הטבח, ובחי' הרשב"א פי' דהדין עם הטבח דאינו יכול לדחות את הכהן אצל הבעלים ולומר לו דלאו בעל דברים ידידי את אלא הדין עמו ונותן לו את המתנות. ולכא' צ"ב דהרי לעיל אמר רב חסדא דהמזיק מתנו"כ או שאכלן פטור משום דהוי ממון שאין לו תובעים וא"כ מה שייך לתבוע מהטבח מתנות כהונה הרי הוי ממון שאין לו תובעים, ונראה מוכח דכל דברי ר"ח הוי רק לגבי חובת התשלומין דהוי ממון שאין לו תובעים אבל עצם המתנות בעין הוי ממון שיש לו תובעים דהוי ממון השבט, עוד מבואר דבחיוב מתנות הוי תביעה דוקא מהבעלים דבעינן לרבותא דהדין עם הטבח דאי אפשר לתבוע את גוף המתנות בלא הבעלים מחמת שהמתנות הם ממון השבט אלא הוי תביעה כנגד הבעלים משום דכל הדין ממון נובע ממצות הניתנה שיש לבעלים ליתן לכהן או מחמת דהטובת הנאה לבעלים.

ויל"ע מה נתחדש בדין עם הטבח האם נתחדש דהכהן יש זכות תביעה מן הטבח דאין הטבח יכול לדחותו אצל הבעלים כיון שהטבח נעשה לשליח הבעלים לתת את המתנות ואינו מקיים מצוה אלא הבעלים או דילמא דנתחדש דהחיוב נתינה של המתנות חל על השוחט דהשוחט מקיים את מצות הניתנה לכהן במתנות של הבעלים. ובשו"ע סי' ס"א השוחט בהמת ישראל חבירו חובה על השוחט ליתן מתנותיה לכהן, מבואר דאינו רק דין תביעה על השוחט אלא דהחיוב נתינה של המתנות חל על השוחט, ובפמ"ג משב"ז סקכ"ט כתב דאין השוחט יכול לדחות לכהן שילך לבעה"ב ולא בע"ד ידידי את אלא השוחט מחויב לטפל בעצמו לילך לבעלים לישאל אם רוצה ליתן לכהן זה או אחר, משמע דיש לשוחט חיוב לטרוח כדי לקיים את הניתנה ולא רק זכות תביעה בעלמא.

ועיין בחי' הר"י מלוניל פרק הזרוע אות ד' כתב לבאר הטעם שהתורה הטילה את חובת הניתנה על הטבח משום דאע"פ שאין הבהמה שלו כיון דמוטל עליו לשוחטה מוטל עליו לפרוע חוב המוטל על בעל הבהמה.

ולכא' יש ראי' לכך מדברי התוס' שכתבו דילפינן מקרא דמאת זובחי הזבח שאם הכהן שוחט בהמת ישראל פטור מן המתנות, וצ"ב מה סלקא דעתך דבהמת ישראל יהא בה פטור מחמת דהשוחט הוא כהן הרי אפילו הדין עם

הטבח אי"ז אלא שיש לו זכות תביעה שלא יסלקנו לבעלים, ומוכח דהדין עם הטבח הוא דהשוחט חל עליו מצות הנתינה לכהן, וא"כ שפיר איכא ה"א דבשוחט כהן שהוא פטור מהמצוה לא חל עליו גם מצות נתינה במתנות של הבעלים ולא יחול בו חיוב זל"ק קמ"ל דכל הפטור הוא בבהמת כהן ולא במתנות של הבעלים.

אמנם בריטב"א כתב דמיירי במכירי כהונה וצריך ליתן לו דהוי כאחד שהפקיד מנה אצל שמעון והמעות של לוי דלוי תובע ממונו משמעון, משמע בדברי הריטב"א דהטבח דמי למי שהפקידו אצלו דשייך לתבוע אותו חובת הבעלים דאי"ז חלות חיוב על הטבח אלא דהוי רק זכות תביעה שאינו לדחות אותו. ולכא' מה דמוקי לה במכירי כהונה משום דבלא"ה איכא טובת הנאה לבעלים, אולם הר"ן כתב דאע"ג דהדין עם הטבח טובת הנאה לבעלים דתלוי ברצון הבעלים ליתן לו.

ברשב"א כתב ולא למימרא שאם נתן לבעלים או שמכרן לאחר שיהא הטבח חייב לו דהא קי"ל כר"ח דאמר המזיק מתנו"כ או שאכלם פטור והאי טבח נמי לא מישתרשי ליה זוזי דלאו ידיה היא הבהמה, ולכא' צ"ב מה שכתב הרשב"א דאם הטבח נותן לבעלים פטור משום דהמזיק פטור הרי לאו מזיק הוא כלל דאכתי יכול לתבוע את מתנותיו מהבעלים, וצ"ל דמיירי דהבעלים מעכב את המתנות ולולי דינא דר"ח דהמזיק מתנו"כ פטור היה הטבח חייב בתשלומין משום שהוא מזיק מתנות כהונה דנתן המתנות לבעלים ולא לכהנים.

דף קלב:

גמ' אמר רב אושעיא בבא ליד כהן ומכרו לישראל במומו.

בתוס' בע"א (ד"ה בזמן) כתבו דבמשנה ע"כ מיירי דכולם בעלי מומין דאין שוחטין בכור אלא א"כ נפל בו מום ומדנתערב ואין מכירים אותו א"כ גם אחרים בעלי מומין, אמנם ברש"ש נקט בד' רש"י דדוקא לאחר דמוקי לה בבא לידי כהן ומכרו לישראל במומו דכל מאי דהוי בע"מ הוא כדי למוכרו, וע"ז הקשה הרש"ש דבמשנה במע"ש מבואר דאפשר למכור בכור חי, וע"ע ברעק"א במשניות דהקשה אמאי לא מוקי בירש בכור מאבי אמו כהן ומשמע דא"כ לא בעינן לאוקמי בבכור בע"מ.

וצ"ע קושית התוס' דהרי בע"כ מיירי בבע"מ דבלא"ה אין שוחטים בכור אלא א"כ נפל בו מום, וי"ל לפי החת"ס הנ"ל דמצד האיסור איכא למימר הכא דאזלינן בתר הרוב ורק לגבי הממון אמרינן דאין הולכים בממון אחר הרוב.

גמ' מאת העם ולא מאת הכהנים.

מבואר דאע"ג דהכהן נוטל מתנות בעי קרא לפטור בהמת כהן מחיוב מתנות, ועיין ברעק"א תשו' ק"ג שכתב להוכיח דלא אמרינן דאי מקבל מתנות כ"ש שאינו חייב במתנות דא"כ אמאי בעי קרא לפטור כהנים תיפ"ל שאינם חייבים במתנות, אך הקשו ע"ז דמצינו כמה מקומות דאמרינן האי ק"ו דאי נוטל כ"ש דהוא פטור וצ"ע. ועוד הקשו האחרונים מדוע בעי קרא לפטור כהנים ממתנות תיפ"ל דאינו חייב ליתן לכהן אחר משום דהכהן עצמו זוכה במתנותיו, וכתבו דאיכא כמה נפק"מ בקרא דהוי פטור בכהן.

א. בשותפות עם ישראל דמשום דהכהן זוכה במתנותיו לא יפטור את החלק הישראלי ומשום קרא דכהן פטור פוטר גם חלק הישראלי. ב. עוד נפק"מ לפי מה שצייד הפמ"ג דכהן חלל לא הוי בכלל מאת העם א"כ נפק"מ לכהן חלל שאינו נוטל מתנות שאינו יכול לזכות במתנותיו וילפינן מקרא דפטור ממתנות. ג. עוד נפק"מ למ"ד דלוי לא חשיב מאת העם ופטור מן המתנות ולד' הש"ך דהלוי אינו נוטל מהמתנות א"כ אינו זוכה במתנותיו. ד. עוד נפק"מ דאי זוכה במתנותיו הוי דין מתנות ויש בהם דין למשחה ולגדולה באכילתם.

עוד נראה לומר דבזרוע לחיים וקיבה כיון דכל דינו של המתנות הוא דליהוי ממון כהן א"כ אי הכהן חייב במתנות צריך ליתנם לכהן אחר ואינו יכול לזכות במתנותיו כיון דיש לו מצות נתינה בדין המתנות דמי למעשר עני שהעני אינו יכול לזכות במעשר עני דהמצוה ליתן ממון לעניים וצריך ליתן את הממון לעני אחר ולא לעצמו ה"נ במתנות צריך ליתנם לכהן אחר ולא לקחת אותם לעצמו.

בתוס' לעיל דף ל"ז: (ד"ה שלא) הקשו מאי רבותיה דיחזקאל שלא אכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה הרי איכא למ"ד דהאוכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה כאילו אוכל טבליים ואע"ג דיחזקאל היה כהן בעצמו צריך להפריש תרו"מ לעצמו ואסור לאכול טבל, ומבואר בתוס' דאף לגבי מתנות דאיכא מיעוט מקרא דכהנים פטורים אי"ז דין שאין בהם דין מתנות בכלל ולא בעי להפריש אלא הוי מיעוט בדין נתינה לכהן אבל בעי להפריש וחל בהם שם מתנות.

גמ' אפילו טבח כהן.

ברש"י פי' דכהן טבח ע"מ למכור חייב במתנות, אמנם בתוס' פי' דאתי קרא לכהן ששוחט בהמת ישראל אבל בכהן ששוחט בהמה שלו פטור מן המתנות, ונראה דרש"י ותוס' נחלקו בגדר הפטור דכהן, דלד' רש"י הפטור אינו תלוי בממון כהן אלא למי עומדת הבהמה לאכילה וגם בהמת כהן שאינה עומדת לעצמו אלא למכירה חייב במתנות, ולד' התוס' הפטור תלוי בממון כהן.

ונראה דרש"י לא פי' כתוס' דמיירי בטבח כהן ששוחט לישראל משום דלא בעי קרא להכי דאין הו"א דהשוחט יפטור את בהמת ישראל, ובד' התוס' נראה כמש"כ לעיל דהגדר בחיוב הטבח שהוא חייב בדין המתנות ולכן הו"א שהוא יכול לפטור אפילו בהמת ישראל.

בחת"ס הקשה לד' רש"י דכהן טבח ע"מ למכור חייב במתנות, אמאי צריך ליתן לכהן אחר מאי גרע מתרומה דמפרישה והיא שלו, וא"כ אמאי אינו יכול ליקח את המתנות לעצמו.

ונראה מוכח כמש"נ דבמתנות לא דמי לתרומה דהמצות נתינה לכהן הוי מחמת הקדושה שבהם והוי המשך מצות ההפרשה דחל דין נתינה בפירות של תרומה מחמת קדושתם לכן הכהן יכול לזכות בהם לעצמו, משא"כ במתנות דכל הדין הוא ליתן הממון לכהן אינו יכול לזכות בהם לעצמו אלא המצוה היא ליתן אותם לכהן אחר ולא לזכות בהם לעצמו.

רש"י ד"ה ולא מאת הכהנים, קס"ד דכהנים לא איקרו עם.

הרש"ש כתב דצריך למחוק תיבת קס"ד דגם למסקנא כהנים לא איקרו עם.

תוד"ה כשהוא.

התוס' הקשו על רש"י דבשוחט למכור חייב מה"ת א"כ אמאי בשנים או שלושה שבתות פטור, וברמב"ן כתב דבשנים או שלושה שבתות הראשונים עדיין איכא ספק שמא לא יקנו ממנו ויקח לעצמו ואין זה נחשב דשוחט למכור אלא חשיב שוחט לעצמו.

בתוס' כתבו דבבהמת כהן למכור מדרבנן גזרו שלא ירגילו טבחי ישראל לשתף כהנים עמהם, וברמב"ן כתב דגזרו משום מראית העין.

גמ' בד"א במצות ל"ת אבל במצות עשה וכו'.

רש"י פי' דבמצות ל"ת דאית ביה מיתה או כרת דקם ליה בדרבה מיניה, ולפי"ז הכוונה דבלא תעשה דיש לו עונש אחר א"צ לכפותו, ועיין ברש"י לעיל דף ק"י: כתב דבמצות לא תעשה כיון שכבר נעשית העבירה משא"כ בעשה שהמצות עשה לפניו ואינו רוצה לקיימה מכין אותה עד שתצא נפשה.

גמ' ואמר רב חסדא זרוע לאחד וקיבה לאחד לחיים לשנים.

ברש"י (ד"ה התם) פי' דהדין הוא שלא יחלק אבר לשנים משום דכתיב ונתן לכהן בעיניו נתינה יפה, וברמב"ם בפי' המשנה כתב דאתי למימר שלא יתן כל המתנות לאיש אחד, אולם ברמב"ם בהל' ביכורים (פ"ט הי"ז) כתב דהרוצה ליתן המתנות לכהן אחד נותן ולא יחלק אלא זרוע לאחד וקיבה לאחד ולחיים לשנים שנאמר נתן לו שיהא בה כדי נתינה, וראה להלן שיתבאר בדעת הרא"ש דהוי דין שאין נותנים מתנה אחת לשני כהנים דבעינן לתת לכהן מתנה שלימה.

גמ' במערבא פלגין להו גרמא גרמא התם בדתורא.

וכתב הרא"ש (סי' ה') ובתורא פלגי לזרוע גרמא גרמא, מבואר ברא"ש דהא דפלגין ליה גרמא גרמא הוי דוקא בזרוע ולא בלחיים וקיבה, וצ"ב מאי שנא לחיים וקיבה מזרוע דאי יש בהם שיעור חשוב כדי חלוקה ונתינה יפה לשני כהנים, ועוד משמע מלשון הרא"ש דאפילו בזרוע גופא יכול לחלק רק לשני כהנים ולא יותר (וכ"כ בקיצור פסקי הרא"ש) וצ"ב דאי יש במתנת הזרוע שלו שיעור נתינה ליותר כהנים אמאי לא יחלק לחלקו להם. אמנם ברמב"ם בהל' ביכורים פ"ט הי"ז "ואם היו של שור חולק אותם חתיכות חתיכות והוא שיהיה בכל חתיכה כדי מתנה" מבואר דפליג ע"ד הרא"ש בתרתי דגם בלחיים וקיבה יכול לחלק אם יש בחתיכה שיעור נתינה, ועוד שיכול לחלק את הזרוע להרבה חתיכות ובלבד שיהיה בכל חתיכה נתינה יפה. ונראה דנחלקו הרא"ש והרמב"ם האם אפשר לחלק מתנה אחת לשני כהנים, דהרא"ש סבר דכל מתנה אינו יכול לחלק אותה לשנים אפילו אם יש בה כדי שיעור נתינה לשנים אלא בשור גדול יכול לחלק רק את הזרוע לשנים מפני שיש בזרוע שני עצמות חשיב כשני מתנות יכול ליתן עצם לכל כהן, וכ"מ ברש"י ברי"ף דגרמא גרמא דמחלקים אות לשני כהנים שיהא לכל כהן עצם אחת מהזרוע, והרמב"ם סבר דאפשר לחלק מתנה אחת לשני כהנים אלא דהעיקר שיש בחתיכה כדי נתינה ויכול לחלק כל מתנה כשיש בו שיעור כדי נתינה להרבה כהנים. ויסוד הדבר כבר כתב בהגר"י פרלא על הרס"ג עשה צ"א ועיי"ש שכתב לדייק בדברי הרס"ג שכתב 'ומתנות זבחיך ארבע' דאיכא בלחיים שני מתנות ומש"ה יכול לחלק את הלחיים לשני כהנים אבל הזרוע הוי מתנה אחת ודוקא בשור גדול הזרוע מפני שיש בו שני עצמות חשיב לשני מתנות, עיי"ש.

בפתחי תשובה (סי' ש"ה) מביא מהחכמ"א דלכתחילה יכול ליתן חמשה סלעים של פדיון הבן לכמה כהנים וכמו דמצינו לגבי זרוע לחיים וקיבה שאפשר לחלק לכתחילה את המתנות לכמה כהנים, והחת"ס פליג דאינו יכול לחלק לכתחילה לשני כהנים, והקשה הפתחי תשובה דלגבי מתנות כהונה אין קפידא לחלק לכמה כהנים אלא רק שיהא בכדי נתינה ומאי שנא בפדיון הבן, אולם לפי מה שפסק השו"ע כד' הרא"ש דהוי רק דין בזרוע שיכול לחלק אותה לשנים דאית בה שני עצמות משא"כ בשאר מתנות בעינן שיתן מתנה שלימה ולא לחלק אותה לכמה כהנים, וא"כ גם בפדיון הבן צריך ליתן לכתחילה לכהן אחד. אמנם בעצם הנידון לגבי ה' סלעים יש לדון דאפי' אם בזלו"ק אפשר ליתן מתנה אחת לשני כהנים בה' סלעים בעינן ליתן לכהן אחד ועיין כתבי הגר"ז מנחות ל"ז: ואכמ"ל.

גמ' א"ר יוחנן אסור לאכול מבהמה שלא הורמו מתנותיה.

בתוס' (ד"ה כאילו) כתבו דילפינן נתינה נתינה מתרומה משמע דהוי מדאורייתא, ובתוס' הרא"ש יש צד דהוי רק מדרבנן, ברי"ף כתב דלית הלכתא כוותיה כר"ח דמתנות אין בהם משום קדושה מבואר דלא ילפינן מתרומה כיון דלא שייך שיהא בו דין טבל כיון שאין בהם קדושה, וברמב"ם פ"ט ביכורים ה"ד כתב דבהמה שלא הורמו מתנותיה מותר לאכול ממנה שאינה דומה לטבל שהרי מתנות כהונה מובדלין, הרי דהטעם משום שהם מופרשים ה"ז נחשב כאילו כבר הופרשו.

בדרך אמונה שם הקשה מה שייך בזרוע לחיים וקיבה איסור טבל מחמת שלא הורמו מתנותיה הרי המתנות שבה כבר מבוררים ועומדים, וכתב דלכא' הכוונה שלא נתנה לכהן ואע"ג דבתרומה סגי בהפרשה בלא נתינה במתנות דלא שייך הפרשה הנתינה היא במקום ההפרשה, והקשה ע"ז מהתוס' לעיל דף ל"ז: מאי רבותיה דיחזקאל שלא אכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה למ"ד דהאוכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה הרי הוא כאוכל טבלים ואע"ג דיחזקאל היה כהן מ"מ צריך להפריש תרו"מ ואסור לאכול טבל, הרי דבהמה שלא הורמו מתנותיה היינו שלא הופרשו המתנות, וצ"ב מה שייך דין הפרשה בזל"ק שהמתנות מופרשים ועומדים, וכתב דמוכח מכאן דצריך שיקרא להם שם מתנות לכהן ואז נחשב שהורמו, וצ"ע.

אמנם עיין ברבינו יונה ב"ב דמבואר בדבריו דשייך מתנות שלא הורמו כמי שהורמו בזל"ק קודם שהופרשו מן הבהמה, והביאור בזה דקודם הפרשה מן הבהמה אין לזה שם מתנות ומשו"ה איכא למ"ד דבהמה שלא הורמו מתנותיה היינו שלא הופרשו מן הבהמה איכא איסור טבל דאיכא חיוב מתנות מן הבהמה וכ"ז שלא הופרשו מתנותיה כיון דלא חל שם על המתנות כל הבהמה היא טבלים למתנות.

גמ' אר"ח מתנות כהונה אינם נאכלות אלא צלי וכו'.

בתוס' בבכורות דף כ"ז. (ד"ה ואתי) כתבו דבכל המתנות כתיב למשחה אפילו בזרוע לחיים וקיבה וגבי תרומה לא מצינו שיצריך בשום אכילה בגדולה דשמא לא שייך גדולה אלא בבשר, והקשו ע"ז מהגמ' סוטה ט"ו. דאיכא דין למשחה לגבי שיירי מנחה, ובתוס' בזבחים ע"ה: ד"ה שביעית כתבו דשייך דין למשחה בתרומה.

גמ' אר"ח מתנות אינם נאכלות אלא צלי וכו' מ"ט אמר קרא למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלים.

הרמב"ם (פ"ט מביכורים ה"כ) כתב "ואם רצה הכהן למכור המתנות או ליתנם במתנה אפילו לגוי או להאכילם לכלבים מאכיל דאין בהם קדושה כלל", ובש"ך מביא מהש"ש שכתב דדוקא באינם ראויים לאכילה יכול להאכילם לכלבים דבראויים לאכילה יש במתנות דין למשחה אכילה כדרך שהמלכים אוכלים ואיך יאכילם לכלבים. אמנם באבי עזרי (פ"ט הכ"ב) כתב דמסתימת הרמב"ם והשו"ע משמע דבכל גווני יכול להאכילם לכלבים אפילו שהם ראויים לאכילה, ותמה דא"כ מה שייך לומר שאם הכהן אוכל יש דין למשחה לאכול כדרך המלכים הרי אין בזה דין אכילה דיכול ליתן אותם לכלבים.

וברדב"ז ג"כ כתב שכל הדין לאכול צלי דוקא שכהנים עצמם אוכלים מהמתנות אבל אם נתנם או מכרם לישראל אוכל אותם כמו שירצה תדע שאם רצה להאכיל אותם לעכו"ם או לכלבים הרשות בידו, ומבואר בדבריו ג"כ דרשאי להאכילם לכלבים אפילו שהם ראויים לאכילה, וצ"ב מהו הגדר בזה שאם הכהן אוכל בעינן שיאכל צלי אע"פ שאינו צריך לאכול כלל שהרי יכול להאכילו לכלבים.

ובדרך אמונה (פ"ט מביכורים ה"כ בביה"ל) כתב דהדין למשחה לגדולה במתנות כהונה הוא שיעשה בהם כדרך המלכים וכולל כל מה שהמלכים עושים בהם ומכיון שהמלכים גם מאכילים את הכלבים ובכה"ג גם המלך אינו מקפיד שיהא צלי יכול להאכילם לכלבים דהוי נמי בכלל הלמשחה.

ונראה לבאר דהדין 'למשחה' אינו דין בחפצא של המתנות שצריך להתנהג עמהם בדרך גדולה דהמתנות אין בהם קדושה אלא הוי דין שהכהן יהא מתנהג עמהם דרך גדולה שכך הוא הנהגת שררה לאכול אותו צלי כדרך המלכים,

דהכהן צריך להתהג במתנות כדרך המלכים, ולכן דוקא באכילת הכהן שצריך שתהא הנהגתו כמלך שיאכל כדרך המלכים אבל יכול ליתנם לכלבים וכן בנתנם לישראל אינו צריך לאוכלם צלי, וכן יש לדקדק בסדר הדברים ברמב"ם שכתב הדין למשחה ביחד עם הדין שהכהן לא יחטוף המתנות ולא ישאל המתנות בפיו אלא אם נתנו לו דרך כבוד נוטל, משמע מדבריו דהוי דין בהנהגת הכהן במתנות ולא דין בחפצא, וכ"כ בערוך השולחן סי' ס"א סעי' כ"ו אין לו לכהן לחטוף המתנות אפי' הבעלים מתרצים אח"כ דכתיב ונתן לכהן ולא שיחטוף מעצמו ואפי' לישאול אותם בפה לא ישאול מפני שהוא מתבזה בכך ובמתנות כהונה כתיב לך נתתם למשחה כלומר דרך שררה וכבוד ולא דרך בזיון.

וע"ע בתוס' ביומא דף כ"ה. אין ישיבה בעזרה שכתבו דבאכילת קדשים מותר לישב ולאכול בעזרה דכתיב למשחה מבואר בדבריהם דבעינן לישב בשעת האכילה מדין למשחה דלא הוי במתנות עצמם אלא הוי בכל ההנהגה של הכהן בשעת אכילת המתנות.

תוד"ה אין נאכלים אלא צלי.

בתוס' כתבו דודאי שטוב לו ונהנה יותר מצי אכיל להו אבל אדם שטוב לו צלי כשלוק ומבושל יאכל צלי שהוא דרך גדולה יותר, ולכא' בפשוטו י"ל דכשיותר טוב לו מבושל מצלי באמת אינו מקיים דין למשחה אלא רק שיש לו דין אחר שיאכל לתיאבון שהוא עדיף מלמשחה וכ"מ בתוס' הרא"ש. אולם בכס"מ פ"ט מביכורים ה"כ הביא דברי התוס' שאם ערב להם מבושל יותר מצלי אין לכפותו לאכול צלי כי דרך המלכים לאכול מה שערב להם יותר, מבואר דגם בכה"ג דיותר טוב לו מבושל מקיים בכך דין הלמשחה.

גמ' כל כהן שאינו בקי בהם.

פי' רש"י דאינו בקי היאך דיני המתנה היאך נאכלין בגדולה, וצ"ב מדוע צריך להיות בקי דוקא בהלכה זו דלמשחה, עוד צ"ב דהרי איכא כמה מתנות כגון ראשית הגז דלא שייך בהם אכילה ואין בהם דין גדולה, וביותר לפי התוס' הנ"ל דדוקא בבשר שייך למשחה ולא בתרומה. אמנם לפי מה שכתבנו לדקדק ברמב"ם דסמך הדין דלא יחטוף הכהן המתנות ולא ישאל בפיו אלא א"כ נותנים לו דרך כבוד דג"ז הוא בכלל הדין דלמשחה א"כ בכל המתנות שייך הדין למשחה.

עוד צ"ב מאי מקשינן מהא דכל כהן שאינו מודה בעבודה דהתם הוי דין דמי שאינו מודה בעבודה הוא מופקע מן המתנות משא"כ במי שאינו בקי במתנות הוי דין לכתחילה שיתנהג עם המתנות כדיון.

גמ' כל כהן שאינו מודה בעבודה.

פי' רש"י שאמר בליבו דברי הבל הן ולא צוה המקום להקריב לו קרבנות אלא משה בדה בליבו, ובריטב"א הקשה דא"כ אמאי קאמר דאין לו חלק הרי הוא חייב מיתה שכופר בתורת משה, (כונתו לדין מורידין ולא מעלין - חת"ס) והריטב"א ביאר שאומר על מקצת מהעבודות שאינם חובה ולא אמרם משה לעיכובא.

ברמב"ם פ"א מביכורים ה"א כתב וכל כהן שאינו מודה בהם אין לו חלק בכהונה ואין נותנים לו מתנה מהם, וצ"ב כפל הלשון ברמב"ם אין לו חלק בכהונה ואין נותנים לו מתנות ובחי' הגר"ז מנחות י"ח: ביאר דמשמע דנפקע זכותו לגמרי ואף אם יתנו לו לא תתקיים מצות נתינה.

עוד מבואר בדברי הרמב"ם דבעינן שיהא הכהן ג"כ מודה במתנות, ובחי' הגר"ז שם כתב לבאר דאע"ג דבגמ' איתא אינו מודה בעבודה הרמב"ם נקט דבעינן ג"כ אינו מודה במתנות, והוכיח כן מהגמ' דפריך אדרב חסדא דאמר כ"ד מתנות אין נותנים למי שאינו בקי בהם מהא דאמר ר"ש דבעינן מודה בעבודה משמע דוקא מודה ולא בעינן בקי, ואם נפרש דבעינן דוקא מודה בעבודה ולא בכ"ד מתנות מאי פריך דילמא בעבודה בעינן כהן שמודה בעבודה ולא

בעי בקי בעבודה אבל במתנות בעינן שיהא הכהן בקי וכדאמר ר"ח ומאי פריך מהברייתא, אלא דאין חילוק בין עבודה למתנות דבעינן שיהא מודה במתנות וא"כ שפיר פריך דדוקא מודה במתנות ולא בעי בקי במתנות.

דף קלג.

גמ' האי כהנא דחטיף מתנתא וכו'.

הר"ן כתב דדוקא שיתן לו הבעלים ברצון אח"כ דאי לא מספקא מידי דטובת הנאה לבעלים, אמנם יתכן דמשו"ה רש"י פי' דחטיף מתינוקות שהיו נושאים אותם לכהנים דליכא טוה"נ כיון שהבעלים היה נותן להם ליתן לאחד מהכהנים.

גמ' חבובי קא מחבב מצוה.

בחת"ס (י"ד סי' רצ"ב) כתב דהכהן המקבל מתנות כהונה עביד מצוה בקבלתו והמצוה היא דמסייע לישראל לקיים חובתו, ולפי"ד מבואר הגמ' דכהן המקבל מתנות שייך בזה חיוב מצוה, אך י"ל דליכא מצוה לכהן לקבל ואפ"ה שייך בזה חיוב מצוה כיון דהוי דבר שהבעלים מקיים בו מצוה וכמו שיש חיוב מצוה לנשק ד' מינים.

גמ' או דילמא זלזולי קא מזלזל במצוה.

צ"ב מהו הספק האם הוי חיוב במצוה או דילמא הוי זילזול במצוה, ועוד צ"ב מדוע פשיטא לגמ' דהוי או זילזול במצוה או חיוב מצוה דילמא לא הוי לא כבוד ולא זילזול, ועוד צ"ד מהו הילפותא מקרא ונתן ולא שיטול מעצמו הרי הדין ונתן שיש דין נתינה לבעלים ויש לו טובת הנאה ומהיכן ילפינן דאיכא זילזול בכהן שנוטל מעצמו.

גמ' מימר נמי לא אמינא.

ועיין בערוך השולחן סי' ס"א סעי' כ"ו שכתב אין לו לכהן לחטוף המתנות אפי' הבעלים מתרצים אח"כ דכתיב ונתן לכהן ולא שיחטוף מעצמו ואפי' לישאול אותם בפה לא ישאול מפני שהוא מתבזה בכך ובמתנות כהונה כתיב לך נתתים למשחה כלומר דרך שררה וכבוד ולא דרך בזיון, מבואר בדבריו דהוי בכלל הדין למשחה.

גמ' כיון דשמענא להא דתניא הצנועים מושכים ידיהם וכו'.

הדרישה (סי' ס"א-ג') הקשה דהרי הצנועים מושכים ידיהם הוא רק לאחר שנשתלחה מארה בלחם הפנים ולא היה כזית לכל אחד מהכהנים אבל אי היה כזית לא היו מושכים ידיהם מפני דאיכא מצות אכילת קדשים, (וכ"כ בתו"י יומא לט. דאם היה כזית הצנועים לא היו מושכים ידיהם) וא"כ אמאי אביי לא קיבל את המתנות הרי יש בהם שיעור הראוי לו.

וכתב הדרישה דהנידון בגמ' האם יש צד מצוה לקבל את המתנות ומהא דהצנועים משכו ידיהם מוכח דאין מצוה לקבל את המתנות דאל"כ לא היו מושכים ידיהם.

אמנם בחת"ס (אר"ח סי' מ"ט) דכתב דלקבל מתנות אי"ז כ"כ מצוה ולכן הצנועים היו מושכים ידם, ומביא שבמג"א סי' נ"ג-כ"ו הוכיח מהא דצנועים דאין להתקוטט בשביל מצוה מבואר דאיכא בזה מצוה לקבל מתנות כהונה.

דף קלג.

גמ' אמר רב יוסף האי כהנא דאית ליה צורבא מרבנן וכו'.

בטוש"ע סי' ס"א כתבו שלא יזכה אלא לת"ח, אך ברמב"ם פ"ט מביכורים הכ"א לא הזכיר צורבא מרבנן אלא כשהישראל בדוחק שאינו יכול לקנות בשר, ובכס"מ כתב דבגמ' לאו דוקא צורבא מרבנן אלא אורחא דמילתא נקט.

בחזו"א (י"ד סי' ז' אות ד') הקשה אמאי צריך לזכותו קודם שבא לידו הרי יכול שהישראל יזכה את המתנות בשביל הכהן ואח"כ יזכה לעצמו או שהכהן יתן לו לאחר שיזכה בהם, וכתב החזו"א שהכהן לא רוצה לזכות בהם ואח"כ לתת לצורבא מרבנן משום שאין זה נאות לצורבא מרבנן לקבל מתנות או דמיירי בצדקה ואינו רשאי הכהן ליתן לעני אחד או שכבר נתן חומש ואינו רשאי לבזבז יותר מחומש ובמכירי כהונה לא חשיב שמקבל מהכהן כיון שהכהן לא זכה במתנות לגמרי אלא רק לענין קיום מצות הנתנה. ועיין בתשובת המהר"י קורקוס [נדפס במהדורת רמב"ם פרנקל] דלא מהני לזכות לכהן את המתנות כלל דבקרא כתיב ונתן לכהן.

גמ' ואע"ג דלא אתי לידה במכירי כהונה.

צ"ב היאך מתקיים מצות נתינה במכירי כהונה הרי עדיין לא זכה הכהן במתנות, בתשו' רעק"א (סי' ר"ג) כתב לבאר דבמכירי כהונה אע"ג דלא אתי ליד הכהן מ"מ יוצא ידי נתינה במה שנותן לאחר בשביל הכהן דהו"ל כבא ליד הכהן וחשיב שהישראל קיבל מהכהן, ומבואר בדבריו דאפילו כשהכהן אומר לבעלים ליתן לישראל אפילו בלא קנין לישראל חשיב נתינה לכהן כיון שהישראל מקבל את המתנות בגלל הכהן. וכן מבואר בתשו' מהר"י קורקוס הנ"ל דהנתינה מתקיימת ע"י שהישראל מקבל עבור הכהן.

ויל"ע א"כ מדוע דוקא במכירי כהונה איכא מצות נתינה בנותן לישראל אמאי בכהן שאומר לבעלים שיתן לישראל בעבורו אפילו שאינו מכירי כהונה לא חשיב נתינה לכהן, ונראה דדוקא במכירי כהונה שיש לכהן זכות לקבל את המתנות שייך לומר דהישראל מקבל את זכותו ועומד במקומו אבל אם הכהן אינו מכירי כהונה לא חשיב שהישראל מקבל בעבורו כיון שאין לכהן זכות לקבל ומה שהבעלים נותן לישראל אינו מקיים מצות נתינה. וראה בקה"י גיטין סי' כ"א בגדר מכירי כהונה האם הוי רק בגדר מוחזק במתנות או דהוי בגדר קנין שלו אולם מ"מ לא הוי קנין גמור דהרי הבעלים יכול לחזור בו כ"ז שלא הגיע ליד הכהן, וע"ע בחזו"א שם שכתב דבמכירי כהונה הכהן אינו זוכה לגמרי ואפ"ה סגי לענין מצות הנתנה.

ברמב"ם (פ"ט מביכורים הכ"א) כהן שהיו לו חברים שנותנים לו המתנות אם רצה לזכות בהם לישראל חבירו הרי זה מזכה לו בהם ואע"פ שלא באו לידו ויהיו אותם החברים זוכים ונותנים המתנות לזה הישראל שזכה בהם, ולכא' נראה מדברי הרמב"ם שאפילו קודם השחיטה שעדיין הכהן לא זכה במתנות שהרי קודם השחיטה לא חל חובת נתינה לכהן יכול הכהן לזכות לישראל את הזכות כהונה שיש לו לקבל את המתנות לאחר שחיטה.

גמ' במכירי כהונה ולויה.

לכא' צ"ב מה שייך הכא מכירי לויה, ואתי שפיר לד' הב"ח דהלוי לפי הצד דלא איקרי עם נוטל מתנות כהונה, ברש"י כתב בכהן שהיה ניכר בעיר ורוב בני אדם אוהבים אותו ונותנים לו המתנות, צ"ב אמאי הוצרך לומר שכולם היו נותנים לו אמאי לא סגי שאותו אחד היה רגיל ליתן לו מתנותיו.

גמ' אבל כי אמרי אנא באחר שמעיה בעל כרחיה מזכי ליה.

ברש"י שהשמש של בעה"ב חשיב כמזכה בע"כ לאורח חשוב של בעה"ב, אמנם ברמב"ם פ"ט מביכורים הכ"א כתב אם היה הכהן שמשו של ישראל זה אינו מזכה לו עד שיבואו לידו שמא יזכה לו בעל כרחו, מבואר ברמב"ם שהכהן היה שמשו של רבא.

ולכא' צ"ב מה איכפת לן שהשמש מקנה לישראל בעל כרחו את המתנות, ונראה דבמתנות שלא באו ליד כהן ממש המצות נתינה הוא ע"י שהישראל מקבל בשביל הכהן וכ"ז שייך דוקא אם הכהן רוצה שהישראל יקבל במקומו אבל בע"כ לא חשיב קבלה בשביל הכהן ולא הוי נתינה לכהן.

גמ' וכי אמרי אנא למאן דלא אפשר ליה הא אפשר ליה.

לכא' צ"ב מדוע יכול לזכות דוקא למי שהוא דחוק ולא אפשר ליה הרי כיון דמייירי במכירי כהונה ויכול לזכות שהישראל יקבל בשבילו ואמאי הוי קולא שהקילו רק במי שהוא דחוק, בר"ן לעיל לגבי בעל כהנת משמע דהטעם דלא יזכה לישראל משום דלכתחילה בעינן שהמתנות יגיעו לשבט הכהונה ולא לישראל.

דף קלג:

גמ' אמר רב הונא שותף בראש פטור מן הלחי וכו'.

בגמ' להלן מבואר דרב הונא וחייא בר רב נחלקו בגדר המתנות, דרב הונא סבר שכל אחד נחשב למתנה בפני עצמה ומש"ה שותף בראש פטור מן הלחי ולא מזרוע והקיבה וחייא בר רב סבר שכל הזלו"ק חשיבי מתנה אחת ומש"ה אם נפטר מאחת מהם פטור מכל המתנות. ובמנח"ח מצוה תק"ו כתב שאם הוא שותף רק בראש ולא בלחי חייב דבעינן שיהא שותף בגוף המתנות.

באפיקי ים ח"ב סי' י"א בהגה"ה הקשה דבתוס' לעיל משמע דהפטור בשותפות כהן או עכו"ם משום דהוי מקצת שה א"כ מדוע בשותף בראש פטור מן הלחי וחייב בזרוע ולחיים ואפילו לחייא בר רב דפטור משום דכולהו מתנות כחדא חשיבי תיפול"ל דאכתי הוי מקצת שה.

וכתב דהחויב של המתנות לא תלוי בבהמה דאין המתנות טובלים אלא החיוב חל בגוף המתנות עצמם, ולכן המקצת שה אינו תלוי בכל הבהמה אלא בשותפות במתנות, ומש"ה שותף בראש פטור רק בלחיים דמקצתו פטור ולא פטור את הזרוע והקיבה דאין בהם שותפות שפוטרת אותם.

ולכא' נראה כדברי הגר"ח שכתב דיש חילוק שבכסוי הדם החיוב תלוי בחלות שם הבע"ח הנשחט ומחמת מה שיש לו חצי של צבי יש לו שם חיה והמקצת צבי שבו גורם חלות חיוב בכיסוי בכל הדם, משא"כ במתנות אינו תלוי בבהמה אלא בגוף המתנות עצמם ומש"ה במקצת שה חל חיוב רק על חצי מהמתנות, אולם נראה דיש לדחות דדוקא לגבי הפטור שותפות הוא חל בגוף המתנות משא"כ לגבי מקצת צבי אפילו שהחיוב חל במתנות בעינן שיהא מתנות בבהמה שחייבת ובדאיכא מקצת צבי י"ל דיהא פטור מכל המתנות.

דף קל"ד.

גמ' ורמינהו ע"מ שהמתנות שלי נותן לכל כהן שירצה.

ופי' רש"י כהן שמכר המתנות לישראל ואמר לו ע"מ שהמתנות שלי נותנם ישראל לכל כהן שירצה דכיון דכולה בהמה זבין ליה לא מצי לאתנויי האי אמתנות שאינם שלו אלא של כהנים ניהו ואין לו בהם אלא טובת הנאה מ"מ ש"מ דחייב במתנות.

בתוס' הקשו אמאי חל המקח כיון שהתנאי שהתנה ע"מ שהמתנות שלי בטל שנותנם לכל כהן שירצה, ותימצו דמיירי שהתנו שיהיו המתנות שלו ואם לא יתן לו לא יהיה המקח בטל. [בחזו"א (י"ד סי' ז' סק"א) הקשה דאי לא בטל המקח א"כ מהו התנאי, וכתב דצ"ל שיתחייב ליתן לו ולא מהני משום דבמאי יתחייב]. עוד כתבו התוס' א"נ דהוי כמו מתנה עמש"כ בתורה שהרשות תורה ליתנם לכל כהן שירצה.

אמנם בריטב"א כתב דאם אמר תנאי שיתן לו את המתנות בודאי דמהני כיון דטובת הנאה לבעלים יוכל להתנות שהבעלים ירצה ליתן לו את המתנות, אבל אינו יכול להתנות ע"מ שהמתנות שלו כיון דהוי של כל הכהנים והתנאי הוי פטומי מילי בעלמא, ולפי"ד הריטב"א ל"ק קושית התוס' אמאי לא בטל המקח מחמת שלא נתקיים התנאי כיון שאינו יכול להתנות ע"מ שהמתנות שלי בדבר שאינו שלו והתנאי הוי פטומי מילי בעלמא.

וצ"ע בד' התוס' דאי מתנה ע"מ שתתן לי את המתנות אמאי הוי מתנה עמש"כ בתורה דהרי אי"ז תנאי כנגד התורה שהרי התורה נתנה לו זכות ליתן למי שירצה ואמאי לא יכול להתנות שיתן לכהן שמכר לו את הבהמה, ואי מתנה ע"מ שהמתנות שלי היאך יכול להתנות שהמתנות שלו דהרי המתנות הם ממון של כל הכהנים ולא שלו ואמאי לא הוי כמש"כ הריטב"א פטומי מילי בעלמא.

הנתייה"מ סי' ר"ב כתב לבאר דהתנאי הוא שהכהן משייר לעצמו זכות נתינת המתנות וממילא יכול לקחת את המתנות לעצמו והוי מתנה עמש"כ בתורה כיון שהתורה זיכתה זכות נתינת המתנות לבעלים, ולכא' צ"ע דהרי אי טובת הנאה ממון יכול למכור לאחרים את הזכות נתינה ואמאי לא יכול לשייר לכהן דהו"ל כמוכרו לו ואמאי חשיב מתנה עמש"כ בתורה.

ובחזו"א י"ד (סי' ז' סק"א) כתב לבאר דכוונת התוס' לומר דמסתמא הוי כאילו התנה ע"מ שיתחייב ליתן לו ולא יהיה לו טובת הנאה והוי מתנה עמש"כ בתורה ולא מהני לבטל המקח, אבל אם אמר ע"מ שתתן לי המתנות מהני התנאי כיון שלא התנה שלא יהיה לו טובת הנאה אלא שיתן לו ואם לא יתן יבטל המקח, וצ"ב היאך אפשר להתנות שלא יהיה לבעלים טובת הנאה היאך מתנה על דבר של אחרים.

ויתכן לבאר דהתוס' סברי דיכול להתנות ע"מ שהמתנות יהיו של הכהן אעפ"י שהמתנות הם ממון השבט וא"כ היאך יכול להתנות בדבר של אחרים משום דטובת הנאה של הבעלים יש לו זכות ליתן לאיזה כהן שירצה א"כ ע"י התנאי בעצם אינו מפקיע ממון מהכהנים האחרים דהרי בלא"ה אם ירצה יכול ליתנו לאותו כהן, ומשו"ה יכול להתנות שהמתנות יהיו שלו כיון שהוא ג"כ כהן ויש לו זכות לקבל את המתנות, וע"ז כתבו התוס' דאע"ג דמצד התנאי יכול להתנות שהמתנות של הכהן מ"מ הוי מתנה עמש"כ בתורה דהתורה אמרה שהבעלים יקבע למי ליתן את המתנות והיכא שעושה שיויר במכירה שהמתנות של אותו כהן הרי הוא מתנה עמש"כ בתורה שבמתנות יש לבעלים זכות נתינה לאיזה כהן שירצה.

הבית מאיר בשו"ע סי' ס"א הקשה עמש"כ התוס' דהוי מתנה עמש"כ בתורה דהרי הוי תנאי בדבר שבממון דתנאו קיים, וכתב עפ"י דהתשו' הרא"ש סי' ק"ח דלא אמרינן בדבר שבממון תנאו קיים אלא דוקא לפטור או להחזיק ממון שבידו אבל אם התנה לעבור על ד"ת מוטב שיהא תנאי הדיוט בטל ואל יעקר אות אחת מן התורה, וצ"ב.

ובחתי"ס ג"כ הקשה אמאי לא הוי תנאי בדבר שבממון דתנאו קיים, וכתב ע"ז דרש"י נשמר מקושי' זו שכתב שהמתנות אינם שלו אלא של הכהנים ולא הבנתי, ויתכן לבאר דבמתנות כיון שמתנה על זכות הכהנים אינו יכול להתנות אפילו שהוא בדבר שבממון דכל מאי דאמרינן בדבר שבממון תנאו קיים הוי דוקא בדבר שיש לו זכות להתנות עליו כמו בקידושין דמתנה ע"מ שאין לי חיוב שאר כסות ועונה דכיון שהאשה יכולה למחול ע"ז לא חשיב מתנה עמש"כ בתורה אבל הכא הוי מתנה עמש"כ בתורה אפילו בדבר שבממון כיון שהוא מתנה להפקיע את זכות הכהנים במתנות.

רש"י ד"ה חוץ שיורא, דכיון ששיר המתנות ולא מכרם פטור הלוקח שהרי של כהן הן ודכוותה בישראל הוה מחייב הלוקח דכיון שהוא שחטה עליה רמיא למיתבינהו.

לכא' דבריו צ"ב דהיאך הלוקח חייב את המתנות של המוכר ששייר לעצמו, ויתכן דכוונת רש"י למימר דהחיוב על הלוקח שהוא שחטה ויש לו את הדין על הטבח שהוא מחויב לטרוח במתנות ולא מפני שהבהמה שלו וא"כ מבואר דהחיוב מתנות הוא רק על המתנות עצמם דאפילו שכל הבהמה אינה של המוכר חל עליו חיוב מתנות, וצ"ע.

גמ' אמר רב לא שנו אלא ששקל לעצמו אבל שקל לו טבח הדין עם הטבח וכו'.

מבואר בגמ' דהלוקח שנמצא אצלו המתנות כשהם בעין בודאי שהוא חייב ליתנם לכהן, ובגמ' לעיל דף קלא. מקשינן אמאי נותנם לכהן הרי הו"ל ממון שאין לו תובעים ומשני דשאני היכא דהמתנות איתנייהו בעיניהו, ולד' רב אם הטבח עשה בהם מעשה גזילה הוא ג"כ חייב במתנות מפני שהוא גזלן, ולכא' צ"ע אמאי הטבח חייב לשלם את המתנות מדין גזלן הרי המתנות הו"ל ממון שאין לו תובעים.

והר"ן מיישב זאת דהחיוב של הטבח הוי משום דמישתרשי ליה וחייב לשלם שאסור לו למכור חלק הכהנים ולעשות עליהם גזלן ולפיכך חייב להחזיר את המתנות לכהן מדין הפרשה ולא בדיינים משום דהוי ליה ממון שאין לו תובעים,

ולכא' צ"ע דבגמ' מבואר דהדין תלוי במתנות נגזלות ואי הוי חיוב משום מישתרשי ליה הוי חיוב מדין המצוה ולא מחמת דין גזילה, ועוד אמאי למ"ד מתנות כהונה אינם נגזלות אינו חייב מדין מישתרשי שהמוכר קיבל מעות עבור המתנות, ועוד קשה אמאי בשקל הלוקח לעצמו דהטבח לא עביד מעשה גזילה אמאי הדין רק עם הלוקח תיפו"ל דהמוכר מישתרשי ליה שקיבל מעות מהלוקח.

עוד צ"ע דהר"ן כתב לעיל שאם נתכוין ליקח מתנות כהונה לעצמו ושינה אותם לצביעה או אכלן אינו חייב לשלם אע"ג דמישתרשי ליה שהרי הפקיע מצותו וחייב ממון אין בהם אבל אנסו בית המלך גרנו בחובו כיון שלא הפקיע מצותו ומישתרשי ליה עדיין מצותו עליו דמה לי הם ומה לי דמיהם, ולכא' אמאי הכא במוכר את המתנות חייב לשלם מדין מישתרשי ליה הרי המוכר מתכוין להפקיע את מצותו.

ונראה לבאר דלפי הר"ן החיוב במישתרשי ליה הוא משום דמה לי הם מה לי דמיהם וכל שלא נתכוין להפקיע את המצוה איכא חיוב משום מצות הנתינה לכהן ליתן או את המתנות בעצמם או דמיהם לכהן ולכן גם אם המתנות כבר אינם בעין לא נפקע ממנו המצוה ליתן את דמיהם לכהן, משא"כ אם נתכוין להפקיע את המצוה כשהמתנות אינם בעין כל חיובו הוא מדין תשלומין ופטור דהוי ממון שאין לו תובעים, ולפי"ז במוכר כיון שהמתנות בעין אכתי יש עליו חיוב המצוה אע"ג דנתכוין להפקיע מצותו כיון שהמתנות בעין יש עליו חיוב המצוה וחל עליו דין דמיהם מדין מישתרשי ליה אלא דכל החיוב של מישתרשי ליה הוא דוקא משום דהמתנות נגזלות וכיון שחל המקח וקיבל דמים תמורת המתנות הו"ל מישתרשי ליה, משא"כ למ"ד המתנות אינם נגזלות לא חל המקח והמעות שקיבל אינם שלו ולא חשיב משתרשי ליה במתנות כיון דהמעות אינם תמורת המתנות, ומשו"ה היכא דהלוקח שקל הטבח אינו חייב מפני שקיבל המעות כיון דאי"ז תשלום על המתנות דהלוקח הוא הגזלן שלקח את המתנות משבט הכהונה.

אך ברש"י לא נזכר דהדין שהטבח חייב לשלם הוא משום מישתרשי ליה, ובמעדני יו"ט (אות ד') פי' בד' רש"י דהטבח חוזר עליהם אם הם בעין והיינו מצד המצוה אבל לא שיכופו הדיינים דהא הוי ממון שאין לו תובעים, ומשמע מדבריו דהחויב של הטבח הוא רק לחזר להעמיד לכהן את המתנות שנמצאים ביד הלוקח אבל לא הוי חויב תשלומין אפילו שהמתנות בעין, וצ"ע א"כ מה שייך למתנות נגזלות, ועוד דברש"י (ד"ה דכולי) כתב להדיא דנתחייב בגזלתו לשלם דתורת גזל עליהם מבואר דחויבו משום גזל ולא מדין המצוה, וא"כ צ"ע דהו"ל ממון שאין לו תובעים.

גמ' אמר רב לא שנו אלא ששקל לעצמו אבל שקל לו טבח הדין עם הטבח וכו'.

מבואר בגמ' דהלוקח שנמצא אצלו המתנות כשהם בעין בודאי שהוא חייב ליתנם לכהן, ובגמ' לעיל דף קלא. מקשינן אמאי נותנם לכהן הרי הו"ל ממון שאין לו תובעים ומשני דשאני היכא דהמתנות איתנייהו בעיניהו, ולד' רב אם הטבח עשה בהם מעשה גזילה הוא ג"כ חייב במתנות מפני שהוא גזלן, ולכא' צ"ע אמאי הטבח חייב לשלם את המתנות מדין גזלן הרי המתנות הו"ל ממון שאין לו תובעים.

והר"ן מיישב זאת דהחויב של הטבח הוי משום דמישתרשי ליה וחייב לשלם שאסור לו למכור חלק הכהנים ולעשות עליהם גזלן ולפיכך חייב להחזיר את המתנות לכהן מדין הפרשה ולא בדיינים משום דהוי ליה ממון שאין לו תובעים,

ולכא' צ"ע דבגמ' מבואר דהדין תלוי במתנות נגזלות ואי הוי חויב משום מישתרשי ליה הוי חויב מדין המצוה ולא מחמת דין גזילה, ועוד אמאי למ"ד מתנות כהונה אינם נגזלות אינו חייב מדין מישתרשי שהמוכר קיבל מעות עבור המתנות, ועוד קשה אמאי בשקל הלוקח לעצמו דהטבח לא עביד מעשה גזילה אמאי הדין רק עם הלוקח תיפו"ל דהמוכר מישתרשי ליה שקיבל מעות מהלוקח.

עוד צ"ע דהר"ן כתב לעיל שאם נתכוין ליקח מתנות כהונה לעצמו ושינה אותם לצביעה או אכלן אינו חייב לשלם אע"ג דמישתרשי ליה שהרי הפקיע מצותו וחויב ממון אין בהם אבל אנסו בית המלך גרנו בחובו כיון שלא הפקיע מצותו ומישתרשי ליה עדיין מצותו עליו דמה לי הם ומה לי דמיהם, ולכא' אמאי הכא במוכר את המתנות חייב לשלם מדין מישתרשי ליה הרי המוכר מתכוין להפקיע את מצותו.

ונראה לבאר דלפי הר"ן החויב במישתרשי ליה הוא משום דמה לי הם מה לי דמיהם וכל שלא נתכוין להפקיע את המצוה איכא חויב משום מצות הנתינה לכהן ליתן או את המתנות בעצמם או דמיהם לכהן ולכן גם אם המתנות כבר אינם בעין לא נפקע ממנו המצוה ליתן את דמיהם לכהן, משא"כ אם נתכוין להפקיע את המצוה כשהמתנות אינם בעין כל חויבו הוא מדין תשלומין ופטור דהוי ממון שאין לו תובעים, ולפי"ז במוכר כיון שהמתנות בעין אכתי יש עליו חויב המצוה אע"ג דנתכוין להפקיע מצותו כיון שהמתנות בעין יש עליו חויב המצוה וחל עליו דין דמיהם מדין מישתרשי ליה אלא דכל החויב של מישתרשי ליה הוא דוקא משום דהמתנות נגזלות וכיון שחל המקח וקיבל דמים תמורת המתנות הו"ל מישתרשי ליה, משא"כ למ"ד המתנות אינם נגזלות לא חל המקח והמעות שקיבל אינם שלו ולא חשיב משתרשי ליה במתנות כיון דהמעות אינם תמורת המתנות, ומשו"ה היכא דהלוקח שקל הטבח אינו חייב מפני שקיבל המעות כיון דאי"ז תשלום על המתנות דהלוקח הוא הגזלן שלקח את המתנות משבט הכהונה.

אך ברש"י לא נזכר דהדין שהטבח חייב לשלם הוא משום מישתרשי ליה, ובמעדני יו"ט (אות ד') פי' בד' רש"י דהטבח חוזר עליהם אם הם בעין והיינו מצד המצוה אבל לא שיכופו הדיינים דהא הוי ממון שאין לו תובעים, ומשמע מדבריו דהחויב של הטבח הוא רק לחזר להעמיד לכהן את המתנות שנמצאים ביד הלוקח אבל לא הוי חויב מדין גזלן, וצ"ע דאי הוי חויב של המצוה א"כ מדוע הגמ' תלי לה אי מתנות נגזלות או מתנות אינם נגזלות,

וברש"י (ד"ה דכולי) כתב להדיא דנתחייב בגזלתו לשלם דתורת גזל עליהם מבואר דחיובו משום גזל ולא מדין המצוה, וצ"ע מה שייך חיוב גזל במתנות כהונה הרי הו"ל ממון שאין לו תובעים.

ובגמ' לעיל דף קל"א. מקשינן מהא דלקח הימנו במשקל נותנם לכהן ומנכה לו מן הדמים ליהוי כמזיק מתנות כהונה או שאכלן, ומשני שאני התם דאיתנייהו בעיניהו, ולכא' צ"ב מה ס"ד דבאיתנייהו בעיניהו יוכל הלוקח לאכול את המתנות הרי הם ממון של הכהן, ונראה דהגמ' מקשה דבמתנות כהונה אמאי חייב הלוקח המתנות מדין והשיב את הגזילה הרי הוי ממון שאין לו תובעים דבכל גזלן לולי החיובי השבה איכא קניני גזילה וא"כ אי מתנות כהונה אינו חייב בהשבה משום ממון שאין לו תובעים אמאי הלוקח חייב ליתן לכהן הרי הוא קונה את המתנות בקניני גזילה כיון דאין לו חיוב השבה משום דהוי ממון שאין לו תובעים, וא"כ תיקשי לרב חסדא דאמר הזיק מתנו"כ פטור משום דהו"ל ממון שאין לו תובעים אמאי חייב הלוקח ליתן את המתנות לכהן הרי הוא קונה אותם בקניני גזילה.

ומשני דשאני התם דאיתנייהו בעיניהו דהדין והשיב אינו חיוב תשלומים בפני עצמו אלא הדין והשיב הוא חיוב להעמיד את הבעין שיהיה ברשות הבעלים [ומשו"ה באמת הדין והשיב מונע מהקניני גזילה ואין החפץ נעשה לגמרי של הגזלן] ולכך אע"ג דהוי דין תשלום כיון שהוא חיוב להעמיד את הבעין נשאר עדיין המצוה דמשום הדין והשיב נשאר הממון ברשות הכהנים ואיכא דין השבה.

שיטת הרמב"ם פ"ט מביכורים ה"ד דהקונה מתנות אע"פ שאינו רשאי הרי זה מותר לאוכלן מפני שמתנות כהונה נגזלות, מבואר בדבריו דלמ"ד מתנות נגזלות הלוקח אינו צריך ליתנם לכהן, ועיין במהר"י קורקוס ובכס"מ שהאריכו לבאר הסוגי', ובאבי עזרי ביאר הטעם דאינו חייב ליתן לכהן משום דכל היכא דליכא חיובי השבה איכא קניני גזילה ובמתנו"כ דהוי ממון שאין לו תובעים ליכא חיוב השבה והלוקח קנאם בקניני גזילה.

גמ' רב אמר מתנות נגזלות ורב אסי אמר מתנות אינם נגזלות.

ברש"י פ"י דלמ"ד מתנות אינם נגזלות סבר דאי אפשר לגזול את המתנות דכל זמן שהם בעין כל מקום שהולכים החוב מוטל על מי שהם אצלו לתתו לכהן, וברש"י ב"ק דף קטו. פ"י דאלימא קנייה ידיהו דמכח גבוה קאתו ליה וכל היכא דאיתנייהו דכהן נינהו, ונראה גדר הדברים דבמתנות כהונה לא שייך מעשה גזילה כיון דלא הוי ממון של הכהן אלא דהתורה זיכתה לשבט הכהונה וא"כ במה שאינו ברשותו של הכהן אינו מפקיע את המתנות מהכהן ע"י המעשה גזילה דאכתי נשאר שהמתנות הם ממון מכהנים וצריך ליתנם לכהן.

מתני' גר שנתגייר והיתה לו פרה וכו' ספק פטור שהמחע"ה. ובגמ' מקשה מדתנן לגבי מתנות עניים ספק לקט לקט דדרשינן עני ורש הצדיקו צדק משלך ותן לו, ומשני אמר רבא הכא פרה בחזקת פטורה קיימא קמה בחזקת חיובא קיימא.

בטורי אבן ר"ה [אבני מילואים דף י"ד]. מקשה דקשיא דיוקא דרישא וסיפא אהדדי דלגבי מתנות כהונה קאמר דמשום דאיכא חזקת פטור משמע דבספק דליכא חזקת פטור חייב, ולגבי מתנות עניים קאמר דמשום איכא חזקת פטור המחע"ה משמע דבספק דליכא חזקת פטור חייב, וא"כ תיקשי מהו הדין בספק שקול היכא דליכא לא חזקת חיוב ולא חזקת פטור, וע"כ דחדא מינייהו לא דוקא וצ"ע.

וכתב הטורי אבן דבהכרח מאי דקאמר בסיפא קמה בחזקת חיוב קיימא לאו דוקא דמה שייך חזקת חיוב בספק לקט דאע"פ דהקמה יש בה חזקת חיוב אבל כלפי השיבלת ליכא חזקת חיוב שיש ספק האם היא של הבעה"ב או דהוי לקט והיא שייכת לעניים ואיזה חזקה יש לעניים יותר משל הבעה"ב, וע"כ דרישא דקאמר פרה בחזקת פטור קיימא דוקא דאי ליכא חזקת פטור ספק להחמיר ובסיפא דקמה בחזקת חיוב קיימא לאו דוקא דליכא חזקת חיוב אלא משום דליכא חזקת פטור חייב.

אמנם הר"ן בנדרים דף ז. מקשה ע"ד הרמב"ן והרשב"א דספק מתנות עניים הוי ספק דאיסורא ולחומרא, מהא דקאמר הכא פרה בחזקת חיוב קיימא הא לאו הכי אזלינן לקולא, מבואר בדבריו דמאי דאמרינן קמה בחזקת חיוב קיימא הוי דוקא דבלא חזקת חיוב פטור משום דספק מתנות עניים הוי ספק ממון ולקולא משום דהמחע"ה, והקשה הטורי אבן איזה חזקת חיוב איכא בקמה דאע"ג דהקמה הוי בחזקת חיוב אבל איכא ספק בתבואה שבחורי הנמלים אי הוי לקט או דהוי של בעה"ב.

ולכא' יל"ע בעיקר הוכחת הר"ן מסוגין דלא כד' רמב"ן והרשב"א דספק מתנו"ע הוי ספק דאיסורא מדלא משני הגמ' דבמתנו"ע הוי ספק ממון ולקולא, דלכא' צ"ע דהגמ' אינה מקשה מדין ספק איסורא לחומרא אלא כל קושית הגמ' היא מהדין דספק לקט דנלמד מקרא דעני ורש הצדיקו צדק משלך ותן לו, דמאי שנא דבמתנות כהונה המחע"ה ולא אמרינן צדק משלך ותן לו דמבואר בגמ' דהדין צדק משלך ותן לו הוי דין בכל המתנות ולא דוקא במתנות עניים אלא אפילו במתנות כהונה איכא דין צדק משלך ותן לו, וא"כ מה ראית הר"ן דספק מתנות עניים הוי ספק ממונא דילמא הוי ספק דאיסורא ולחומרא ואפ"ה הגמ' מקשה מאי שנא מתנות כהונה דליכא דין צדק משלך ותן לו ממתנו"ע דאיכא חיוב דצדק משלך ותן לו, וע"ז הגמ' הוצרכה לתרץ דקמה בחזקת חיוב קיימא ומש"ה איכא דין צדק משלך ותן לו משא"כ במתנות כהונה דכיון דליכא חזקת חיוב לא אמרינן צדק משלך ותן לו, וצ"ל דכוונת הר"ן להוכיח מהא גופא דבמתנות עניים בעינן לדין צדק משלך ותן לו ואינו חייב מדין ספק איסורא לחומרא הרי דספק מתנות עניים הוי ספק ממונא והמחע"ה.

אולם אכתי צ"ע דהרי איכא נפק"מ בדין ספק לקט לקט דבמרדכי [אות תשל"ז] הקשה אמאי גבי חורי הנמלים לא אזלינן בתר הרוב, ותירץ דאיכא גזה"כ דצדק משלך ותן לו הרי דמשום דינא דצדק משלך לא אזלינן בתר הרוב, ועוד בתו"ט פ"ה פאה מ"א כתב דספק לקט לקט חיובו מדין ודאי ופטור מן המעשר וצ"ע.

עוד הקשה הטו"א שם לפי דבריו דבספק מתנות עניים חייב גם בדליכא חזקת חיוב וא"כ ה"ה במתנות כהונה דבגמ' מדמה אהדידי א"כ מדוע בספק בכור דליכא חזקת פטור המחע"ה ופטור, וע"ע בחזו"א יו"ד סי' ז' סק"ו דהקשה מכמה דוכתי דמבואר דספק מתנו"כ לקולא מהא דהלויים פטורים ממתנו"כ מספק, ועוד ממתני' דבכור שנתערב במאה בזמן שמאה כולם שוחטים את כולם פטורים דכל אחד מצי מדחה את הכהן דשמא הבכור שלי ואינו חייב במתנות עיי"ש.

אולם לפי הר"ן דכל החיוב בספק מתנות עניים הוי משום דאיכא חזקת חיוב בכל הני דליכא חזקת חיוב ספק לקולא דהמחע"ה, אך אכתי צ"ב מדוע קמה הוי בחזקת חיוב קיימא.

באחרונים (בהגה' ברוך טעם ע"ד הטו"א ושערי יושר ש"ה פ"ט ועוד) מבארים דקמה בחזקת חיוב אינו ענין לדין חזקות דעלמא שהחזקה מכרעת את הספק, אלא דהכוונה דהדין עני ורש הצדיקו דהתורה חייבה מתנות עניים בספק הוי דוקא היכא דאיכא ודאי חיוב מתנות שהתורה אמרה דאיכא חיוב גם בספק כגון בחורי הנמלים דאיכא ודאי לקט בתוך התבואה יש חיוב דצדק משלך גם בספק דבכלל החיוב לקט לצאת מכלל הספק, משא"כ בפרה דליכא ודאי חיוב מתנות דאיכא ספק דילמא נשחטה קודם שנתגייר ולא בא לכלל חיוב כלל בכה"ג לא שייך דין צדק משלך ותן לו מפני שלא שייך לחייב היכא דאיכא ספק בעיקר החיוב דשמא הוא פטור מליתן המתנות דדוקא היכא דחל עליו חיוב בודאי אפשר לחייבו לצאת מידי הספק אבל כשיש ספק אם הוא בכלל החיוב לא שייך לחייבו בספק.

ובדברי יחזקאל סי' מבאר יותר דכל הדין דספק לקט לקט אינו דין דבספק צריך להחמיר וליתן מספק אלא הוי דין ודאי דחל על הספק שם לקט דבספק לקט יש גם דין לקט ומש"ה דוקא היכא דאיכא בודאי חיוב שייך לומר דצדק משלך ותן לו וכל על הספק דין לקט אבל היכא דהוי ספק פטור כמו בגר שנתגייר לא שייך שיחול מתנות בודאי

מדין צדק משלך ותן לו כיון דאיכא ספק צד פטור שאינו חייב במתנות כלל דלצד ששחט את הבהמה בזמן שהיה גוי ואין לו חיוב מתנות גם אין לו חיוב צדק משלך.

ובטורי אבן שם הקשה לפי המרדכי דבדין צדק משלך ותן לו חייב אפילו בדאיכא רוב של בעה"ב א"כ מדוע מהני חזקת פטור הרי רובא וחזקה רובא עדיף, ונראה דקושית הטו"א היא לפי מה שנקט דהוי מדין חזקה דעלמא דשייך לומר רובא וחזקה רובא עדיף אבל אי לא הוי מדין חזקה אלא סברא דלא אמרה תורה עני ורש הצדיקו בספק פטור א"כ אע"ג דברוב איכא חיובא כשיש ספק פטור אינו חייב מדין צדק משלך ותן לו. ולכא' איכא נפק"מ למש"כ הערוך השולחן (סי' ס"א סעי' כ"א) בלוי שנשא אשה והכניסה לו בהמה ונשחטה ויש ספק האם הבהמה נשחטה קודם הנישואין או אח"כ דחייב במתנות מפני דחזקתה הראשונה כשהיתה אצל האשה הוי בחזקת חיוב, דלכא' תלוי דלפי הטו"א איכא חזקת חיוב דהבהמה היתה בחזקת חיוב קודם השחיטה ולפי האחרונים דאי"ז חזקה המכריעה בספיקות אלא משום דאיכא ודאי חיב הכא דהוי ספק שמא איכא פטור דלוי לא חשיב חזקת חיוב וליכא דין צדק משלך.

ויל"ע מה הנידון בראשונים מדוע מתנות עניים הוי ספק איסורא לחומרא, ועיין בנתיב"מ סי' כ"ה כללי תפיסה דנקט דלקט הוי ספק איסור משום איסור לא תלקט, אולם בסוגין לא שייך לאסור מדין ספק לחומרא לפמש"כ המרדכי דבקמה איכא רוב לבעה"ב, ולפי"ז מיושב קושית הר"ן ע"ד הראשונים דהוי ספק איסורא דהכא לולי חזקת איסור אזלינן בתר הרוב.

וצ"ב מדוע לד' הרמב"ן והרשב"א מתנות עניים הוי ספק איסורא משום דהוי ספק אי חייב ליתנו לעני מדין לא תלקט א"כ מדוע במתנות כהונה הוי ספק ממון דאמרינן במתני' דהמחע"ה אמאי מתנו"כ הוי ספק ממון ולא הוי ספק איסורא משום דאיכא ספק מצות נתינה מאי שנא ממתנות עניים דהוי ספק איסורא.

ונראה דשאני מתנות כהונה דהמצוה ליתן את המתנות לכהן הוי מחמת שהתורה זיכתה את המתנות לשבט הכהונה וא"כ כל המצות נתינה הוי משום דהמתנות הוי ממון הכהן, משו"ה הדין נקבע לפי דיני הממון דאי בדיני הממון המחע"ה לא הוי ממון כהן וליכא מצות נתינה, משא"כ במתנות עניים דלא זיכתה התורה את המתנות לעניים אלא דיש חיוב לבעלים ליתן לקט שכחה ופאה מדין לא תלקט ואיכא דין עזיבה לעניים בממון הבעלים ומשו"ה לא הוי ספק ממון כיון שכל הדין ממון הוי מחמת החיוב ליתן לעניים ובספק מתנות עניים הוי ספק באיסור לא תלקט ולא שייך לקבוע לפי דיני הממון דהמחע"ה משום דכל הדין ממון הוי רק מחמת המצות נתינה. ועיין במשנת ר"א זרעים סי' ו'.

אמנם יל"ע בד' הר"ן דפליג דספק מתנות עניים הוי נמי ספק דממון ולקולא האם משום דס"ל דבמתנות עניים החיוב נתינה הוי משום דהוי כמתנות כהונה דהוי רק דין ממון, או דילמא דס"ל דאע"ג דמתנות עניים לא הוי כמו מתנות כהונה דהעניים לא זכו במתנות אפ"ה כיון דהמצוה על הבעלים ליתן מתנו"ע הוי מצוה ממונית החיוב של לא תלקט ג"כ תלוי בדיני הממון כיון דהוי מצוה ממונית.

אך אכתי יל"ע מה הנידון בראשונים אי מתנות עניים הוי ספק איסור או ספק ממון תיפו"ל דיהא חייב מדין צדק משלך ותן לו דלכא' התם בספק יד לפאה ליכא חזקת פטור דהוי ספק האם חל פאה או לא, ועיין בקה"י שכתב דשאני התם דהוי ספיקא דדינא דהוי כמו חזקת פטור דאינו בחזקת חיוב ליתן פאה וצ"ע.

ונראה לפי הדברי יחזקאל הנ"ל שכתב לחדש דצדק משלך ותן לו הוי מדין ספק לקט לקט דחל דין לקט גם על הספק ודוקא היכא דאיכא חזקת חיוב שייך שיחול דין ודאי לקט אבל היכא דאיכא ספק שמא הוא פטור לא שייך שם לקט בודאי, וא"כ י"ל דבספק יד לפאה דהוי ספיקא דדינא דלא שייך דיחול שם פאה בודאי דהרי איכא צד דלא הוי יד לפאה.

תוס' ד"ה ורמינהו, מרבנן נמי פריך.

במהרש"א כתב דהתוס' לא ניחא להו בפי' רש"י דרבנן פליגי אספק לקט ופריך משום דסתם מתניתין ר"מ היא, דא"כ מאי מקשה והא טעמא קאמר הא רבנן לית להו האי טעמא דפליגי עליה דר"מ.

אמנם צ"ע דברש"י (ד"ה העליונים) כתב חייטנים העליונים שעל פי החור איכא למימר לקט הם שנשרו מן השיבולים בשעת קצירה ומשמע דאע"פ דהוי ספק דרק איכא למימר דהוי לקט וכן לגבי תחתונים לבעה"ב פי' דקודם קצירה כנסום שם משמע דבודאי שהם של בעה"ב, וא"כ מפרש בד' רבנן כמו התוס' דמודי לר"מ דספק לקט לקט וכל מאי דפליגי בתחתונים לבעה"ב אי הוי ודאי, וא"כ צ"ב מדוע הוצרך לומר דהגמ' מקשה רק אליבא דר"מ משום דסתם מתני' ר"מ הרי בלא"ה תיקשי אליבא דכו"ע כמוש"כ התוס'.

אמנם בלשון הגמ' דמשני בלשון יחיד אני שונה אותה דתניא ר' יהודה בן אגרא משום ר"מ ספק לקט לקט משמע דקושית הגמ' היא אליבא דר"מ ואהא משני ליה דבל' יחיד הוא אבל אליבא דרבנן לא קשיא, וצ"ע לד' התוס' מאי קאמר בל' יחיד אני שונה אותה הרי אכתי תיקשי מרבנן.

אמנם לפמש"נ דלד' ר"מ ספק לקט לקט הוי דין ודאי וכמש"כ התוי"ט דהפטור מן המעשר א"כ י"ל דרש"י פי' דכל קושית הגמ' היא דוקא אליבא דר"מ דהוי דין ודאי אבל לרבנן בספק אי"ז דין ודאי אלא ספק איסורא לחומרא ומה"ט לרבנן לא אזלינן לחומרא אלא רק בספק השקול ולכן העליונים לעניים אבל התחתונים לבעה"ב כיון דנוטה הדבר שהוא של בעה"ב ולא הוי ספק שקול לא חיישינן משום חשש רחוק ול"א אמרינן בכה"ג ספק איסורא לחומרא משא"כ לר"מ דהוי דין ודאי דספק לקט לקט כל דאיכא שום צד ספק שמא הוא של העניים איכא חיובא מדין עני ורש הצדיקו דחיבו הוא שיהיה בודאי נתונה לעניים.

גמ' אמר ליה אביי והרי עיסה נעשית עד שלא נתגייר פטור מן החלה וכו'.

יל"ע מדוע אביי מקשה על תירוצו של רבא הרי בלא"ה תיקשי מהמשנה שבמתנות כהונה בספק פטור דהמחע"ה מאי שנא מהא דאיתא במשנה דלגבי חלה בספק חייב, וע"כ דשאני ספק איסורא מספק ממונא וכדתירץ לו רבא וצ"ע מה הקשה אביי לרבא כלל. ולכא' מוכח דכונת אביי להקשות דלפי רבא במשנה בספק מתנו"כ פטור ול"א עני ורש הצדיקו מפני דאיכא חזקת פטור א"כ מאי שנא מהמשנה בחלה דהתם נמי איכא חזקת פטור, וא"כ רבא דמשני ספק איסורא לחומרא ספק ממונא לקולא השיבו דמאי דמהני חזקת פטור הוי דוקא בספק ממונא אבל בחלה דהוי ספק איסורא שיש בה עון מיתה לא מהני חזקת פטור, ועכ"פ לפי"ז מוכח כדברי הטו"א הנ"ל דהעיקר הוא החזקת פטור דהיכא דליכא חזקת פטור מספק חייב ולפיכך שפיר הקשה אביי לרבא דקאמר דפטור משום דאיכא חזקת פטור מדוע בחלה לא מהני חזקת פטור, אבל לפי מה שנתבאר בר"ן דהעיקר הוא החזקת חיוב א"כ צ"ע מה הקשה אביי לרבא, הרי בלא"ה תיקשי ממתניתין דהכא דבספק פטור אמתניתין דחלה דבספק חייב.

גמ' אמר ליה ספק איסורא לחומרא ספק ממונא לקולא.

ברש"ש הקשה מדוע לא אזלינן בתר חזקת פטור הרי בכל התורה אזלינן בתר חזקה ואפילו באיסורין, וכתב הרש"ש דהכא מדרבנן אסור דהוי כמו דבר שיש לו מתירין שיפריש חלה וימכרנה לכהן, אלא דהקשה ע"ז מבכור בהמה טהורה דלא הוי דבר שיש לו מתירים דצריך להמתין עד שיפול בה מום.

דף קל"ג:

גמ' לוי זרע בכישר ולא הווי עניים וכו' א"ל לעני ולגר תעזוב אותם ולא לעורבים ולא לעטלפים.

ובפשוטו מבואר בגמ' דהיכא דליכא עניים כלל ליכא דין עזיבה ופטור מממתנו"ע, אמנם ברמב"ם בהל' מתנו"ע פ"א ה"י כתב פסקו עניים מלבקש הרי הנותן לכל אדם שאין גופו קדוש כתורות ואינו חייב ליתן להם דמיהם שלא נאמר בהם ונתן לעניים אלא תעזוב אותם ואינו מצוה לעזוב אותם לחיה ועוף אלא לעניים והרי אין עניים, מבואר ברמב"ם שאפילו שבתחילה היו עניים וחל ע"ז שם לקט לאחר שפסקו העניים מלחזר אחריהם פטור מליתן אותם לעניים.

וצ"ב היאך נפקע דין לקט לאחר שחל ע"ז שם לקט וביותר דכבר נעשה לממון עניים, ועוד קשה דבגמ' ב"מ מבואר דהוי משום יאוש העניים.

ונראה לומר בד' הרמב"ם דבעינן לתרוויהו דמשום שהיו עניים וחל ע"ז שם לקט והוי ממון עניים בעינן למימר שהעניים נתייאשו מהלקט ולא הוי ממון עניים, אבל לא סגי בכך דאכתי איכא מצות עזיבה לעניים דאע"ג דכבר הניח לעניים מ"מ כל שלא בא ליד העניים לא קיים עדיין את הדין עזיבה, ולכך בעינן למימר דליכא מצות עזיבה דלאחר שכבר העניים פסקו מלבקש ליכא בהם דין עזיבה. וע"ע בקוב"ש ח"ב סי' י"ז ובחי' ר' שמואל ב"מ סי' כ"ב.

גמ' אין מביאים תרומה לא מגורן לעיר וכו'.

הרמב"ם פ"ב תרומות ה"ז כתב התקינו חכמים שיטפל בה ויביאנה לעיר ויטול שכר הבאתה מן הכהן שאם הפרישה והניחה לבהמה ולחיה ה"ז חילול ה', ביד אפרים סי' ס"א תמה ע"ד הרמב"ם דלכא' הוא נגד מסקנת הגמ' דתרומה נתינה כתיב ביה ופי' רש"י דצריך ליתנה לכהן ומשמע דהוי מדאורייתא, ובחזו"א דמאי סי' ג' כתב דמש"כ בגמ' נתינה כתיב ביה היינו דלא נימא דכיון שבהשעת הפרשה אין כאן כהן יפטר כמו בלקט, אבל לאחר שהפריש וכבר זכה בהם השבט אינו מחויב לטרוח מן הדין להביאה לכהן.

גמ' ואם אין שם כהן מעלים אותם בדמים ואוכלן מפני הפסד כהן.

כתב רש"י (ד"ה מעלים) את דמי המתנות ואוכל המתנות ונותן דמיהם לכהן הבא ראשון, אמנם ברמב"ם (פ"ט מביכורים ה"ז) כתב מקום שאין בו כהן מעלה המתנות בדמים ואוכלם מפני הפסד כהן ויתן הדמים לכל כהן שירצה,

ומבואר דנחלקו רש"י והרמב"ם האם יכול ליתן לכל כהן שירצה או שהוא צריך ליתן דוקא לכהן הבא ראשון, וצ"ב בד' רש"י מאי טעמא צריך ליתן לכהן הבא ראשון ולית ליה דין טובת הנאה.

ונראה דרש"י ס"ל דכיון שאין שם כהן ממילא ליכא מצות נתינה וכל הדין ליתן דמיהם הוי מדין ממון השבט ומש"ה ליכא טובת הנאה לבעלים וצריך ליתנו לכהן הבא ראשון דטובת הנאה איכא רק במצות הנתינה ולא בחובת ממון השבט, והרמב"ם סבר דאיכא מצות נתינה גם כשאין כהנים ולכן איכא טובת הנאה לבעלים ונותן לכל כהן שירצה.

בתשו' מהר"י קורקוס (הובא ברמב"ם פרנקל) כתב שאם יש כהן ונתן לו דמים לא קיים מצות כהונה דדוקא בנתינת המתנות עצמם איכא מצות נתינה, ולכא' הדברים צ"ב מאי שנא בדאיכא כהן דלא מקיים מצות נתינה בדמים מהיכא דליכא כהן דאיכא מצות נתינה.

גמ' מנין שאם אין לו שאחיו הכהנים מגדלים אותו, עיין ברש"י דכתב הדין ג"כ בראש ישיבה, אולם ברמב"ם הזכיר דין זה רק במלך וכו' ג. וע"ע ברמב"ם בפ' המשנה אבות פ"ד מ"ה שכתב שאין לשיבות ולא לראשי הישבות ולא

לדיינים וגדולי הדור לקבץ ממון מן הציבור בכדי להתפרנס כדי שתהא תורתם אומנתם, ועיין בתשב"ץ ח"א סי' קמ"ז שהקשה מסוגין, וברמ"א יו"ד רמ"ו סעי' כ"א כתב יש מקילים לומר שמותר לחכם ולתלמידו לקבל הספקות מן הנותנים כדי להחזיק ידי לומדי תורה שע"ז יכולים לעסוק בד"ת ברווח, ובביאור הגר"א ציין לסוגיין.

גמ' כהנים נהגו בו עין יפה ונתנהו לבעלים.

בחזו"א (יו"ד סי' ז' אות ז') כתב יל"ע הא לא קיים מצות נתינה כדאמר לעיל גבי מכירי כהונה דוקא, וי"ל דכל הכהנים נהגו עין יפה הו"ל כמו לקט אחר שהלכו בו הנמושות.

אמנם במהר"י קורקוס פ"ט מביכורים הי"ח כתב דדוקא בזה שאינו מפורש בקרא ולא חשוב יש בו לנהוג עין יפה אבל בגוף המתנות עצמם אפילו ירצו הכהנים למחול לא מהני דאין בידם לבטל המצות נתינה של הבעלים.

ונראה מדבריו דהגדר בזה דדוקא הזרוע והלחיים עצמם יש בהם מצות נתינה כיון משא"כ מה שנתרבה עמהם מקרא הם דברים שבטלים לגוף המתנות לכן הם בכלל המצוה דהחלב לא הוי בכלל עצם הקיבה אלא הוי חלק מהקיבה מחמת שהוא טפל לקיבה וכן הצמר שבראש ובזקן לא הוי בכלל גוף הזרוע אלא הוי דבר שטפל לזרוע ולכן כשנותנם ביחד עם הזל"ק מקיים בהם המצוה אבל אי לא נתן אותם לכהן אלא רק עיקר המתנות לא נתבטלה המצוה כיון דאינו מחסר בנתינה בגוף המתנות, ולכן הכהנים נהגו בזה עין יפה ונתנהו לבעלים.